

ŘÍŠE A ČECHY V 10. STOLETÍ.

1. dvouhodinovka. *Potrestání francké pýchy, Metodějova kladba a pád střední Evropy.*

Prameny:

Annales Alamani ex codicis Madoetiensis et Veronensis ad A. 907. MGH SS 1. Ed. **G. H. PERTZ.** Hannover 1826.

Annales ex Annalibus Inuavensibus antiquis excerpti. MGH SS 30. 2. 1. Ed. **H. BRESSLAU.** Leipzig 1936, s. 727-744.

Liudprandi Cremensis Αηταποδοσις. In: *Liudprandi Opera.* MGH SRG [41]. Ed. **J. BECKER.** Hannover-Leipzig 1915, s. 1-158.

Reginonis abbatis Prumiensis Chronicon cum continuatione Treverensi. MGH SRG [50]. Ed. **F. KURZE.** Hannover 1890.

V případě německých překladů, i některých citací jsem čerpal z odkazu Ludgera Körntgena:

KÖNIGTUM, ADEL UND KIRCHE. In: [HTTP://WWW.UNI-TUEBINGEN.DE/MITTELALTER/PERSONEN/KOERNTGEN/VL98/TEXTE.HTM](http://www.uni-tuebingen.de/Mittelalter/Personen/Koerntgen/VL98/Texte.htm)

Literatura:

TŘEŠTÍK, D.: *Pád Velké Moravy.* In: *Typologie slovanských raně feudálních států.* Red. **J. ŽEMLIČKA.** Praha 1987, s. 27-76.

2. dvouhodinovka. 919 – jedna záhadná volba a nový začátek. Widukindovo tajemství. 929 – rok zlomu. Záhada jedné listiny a záhada jedné legendy. Počátky království Liudolfingů.

Annales Iuvavenses maximi. MGH SS 30. 2. Ed. **H. BRESSLAU**. Hannover 1926-1934.

Diplomata Konradi I., Heinrici I. und Ottonis I. MGH DD 1. Ed. **T. SICKEL**. Hannover 1879-1884.

Flodoardi Annales. MGH SS 3. Ed. **G. H. PERTZ**. Hannover 1839, s. 363-408.

Liudprandi Cremensis Αηταποδοσις. In: *Liudprandi Opera*. MGH SRG [41]. Ed. **J. BECKER**. Hannover-Leipzig 1915, s. 1-158.

Reginonis abbatis Prumiensis Chronicon cum continuatione Treverensi. MGH SRG [50]. Ed. **F. KURZE**. Hannover 1890.

Widukindi Corbeiensis Rerum Gestarum Saxonicarum libri tres. MGH SRG [60]. Edd. **P. HIRSCH-H.-E. LOHMANN**. Hannover 1935.

ALTHOFF, G.: *Die Ottonen. Königsherrschaft ohne Staat*, 2000

ALTHOFF, G. - KELLER, H.: *Heinrich I. und Otto der Große. Neubeginn auf karolingischem Erbe*, 1-2. 1994

ALTHOFF, G.: *Widukind von Corvey. Kronzeuge und Herausforderung*. FmSt 27, 1993, 253-272

ERKENS, F.-R.: *Der Herrscher als gotes driit*. Zur Sakralität des ungesalbten ostfränkischen Königs. HJb 118, 1998, s. 1-39.

FRIED, J.: *Der Weg in die Geschichte. Die Ursprünge Deutschlands. Bis 1024*. Berlin 1994

FRIED, J.: *Die Königserhebung Heinrichs I. Erinnerung, Mündlichkeit und Traditionsbildung im 10. Jahrhundert*. In: *Mittelalterforschung nach der Wende 1989*. Hg. **M. BORGOLTE**. 1995 (= HZ Beihefte, N.F. 20), 267-318

KELLER, H.: *Ottomische Königsherrschaft. Organisation und Legitimation königlicher Macht*, 2002

KÖRNTGEN, L.: *Königsherrschaft und Gottes Gnade. Zu Kontext und Funktion sakraler Vorstellungen in Historiographie und Bildzeugnissen der ottonisch-frühsalischen Zeit*. Berlin 2001.

LEYSER, K.: *Herrschaft und Konflikt. König und Adel im ottonischen Sachsen* 1984.

LEYSER, K.: *Die Ottonen und Wessex*. FmSt 17, 1983, 79-97.

SCHMID, K.: *Die Thonfolge Ottos des Großen*. ZRG GA 81, 1964, 80-163.

Widukindi Rerum Gestarum Saxonicarum liber I. 26. MGH SRG [60] : „*Ut autem rex imperarat, Evurhardus adiit Heinricum seque cum omnibus thesauris illi tradidit, pacem fecit, amicitiam promuerit; quam fideliter familiariterque usque in finem promuerit...Cumque ei offeretur unctio cum diademate a summo pontifice, qui eo tempore Hirigerus erat, non spreuit, nec tamen suscepit: 'Satis', inquit, 'michi est, ut pre maioribus meis rex dicar et designer, divina annuente gratia ac vestra pietate; penes meliores vero nobis unctio et diadema sit: tanto honore nos indignos arbitramur.*“

Ibid., I. 26. Ausgewählte Quellen zur deutschen Geschichte des Mittelalters. Transl. **ROTTER/SCHNEIDMÜLLER**, s. 67/69: „*Wie der König befohlen hatte, ging Eberhard zu Heinrich, stellte sich ihm mit allen Schätzen zur Verfügung, schloß Frieden und gewann seine Freundschaft, die er treu und fest bis zu seinem Ende bewahrte...Als diesem vom Erzbischof, der damals Heriger hieß, die Salbung und die Krone angeboten wurde, verschmähte er sie nicht, nahm sie aber trotzdem nicht an und sagte: „Es genügt mir, daß ich meinen Vorfahren das voraus habe, daß ich wegen Gottes Wohlwollen und eurer Huld König genannt und dazu ausgerufen werde. Salbung und Krone aber sollen Besseren als mir zukommen; einer so großen Ehre halten wir uns für unwürdig“*“

Annales Iuvavenses maximi ad A. 920. MGH SS 30. 2, s. 570: „*Bawarii sponte se reddiderunt Arnolfo duci et regnare eum fecerunt in regno Teutonicorum.*“

Continuatio Reginonis ad A. 931. MGH SRG [50], s. 158-159: „*Eodem anno rex ab Eberhardo aliisque Franciae comitibus seu episcopis in Franciam vocatus singillatim ab unoquoque eorum in domibus suis vel ecclesiarum sedibus regem decentibus est conviviis et muneribus honoratus.*“

Diplomata Heinrici I. MGH DD 1, č. 20, s. 56: „*Noverint omnes fideles nostri praesentes scilicet et futuri, qualiter divina misericordia sublimati in regnum omnibus circumquaque degentibus fidelibus aequo et iusto moderamine praeesse et omnia dei respectu regere cupiamus, placuit etiam nobis domum nostram deo opitulante ordinaliter disponere. Quapropter legali moderatione, asstantibus fidelibus nostris, cum consensu et astipulatione filii nostri Ottonis et episcoporum procerumque et comitum petitione dulcissimae coniugi nostrae*“

Mathildae potestativa manu tradimus et donamus...“

Flodoardi Annales ad A. 936. MGH SS 3, s.: „Heinrico rege sub isdem diebus obeunte, contentio de regno inter filios ipsius agitur; rerum tandem summa natu majori, nomine Othoni, obvenit.“

3. dvouhodinovka. *Sv. Ludmila, sv. Václav a nejstarší „česká“ hagiografie.*
Fuit, Prolog o sv. Ludmile; Crescente fide, Gumpold, První stsl. legenda, Kristián, Vavřinec a Druhá stsl. legenda.

Arbeonis episcopi Frisingensis Vita vel passio sancti Haimhrammi martyris. Verze A. MGH SRG [13]. Ed. **B. KRUSCH.** Hannover 1920, s. 1-99.

Bedaе Venerabilis Historia ecclesiastica Anglorum. Ed. **CH. PLUMMER.** Oxford 1916.

Druhá staroslověnská legenda o sv. Václavu. Ed. **J. VAŠICA.** In: *Sborník staroslověnských literárních památek o sv. Václavu a sv. Lidmile.* Red. **J. VAJS.** Praha 1929, s. 84-124.

Fuit in provincia Boemorum. Ed. **V CHALOUPECKÝ.** In: **CHALOUPECKÝ, V.:** *Prameny 10. století Legendy Kristiánovy o sv. Václavu a sv. Ludmile.* Praha 1939 (= *Svatováclavský sborník II. Svatováclavská tradice 2*), s. 459-481.

Gumpoldi Mantuani episcopi Passio Wenceslai martyris. FRB 1. Ed. **J. EMLER.** Praha 1873, s. 146-166.

Laurentii monachi Cassinensis et arciepiscopi Amalfitani Passio sancti Wenceslai regis. MGH Quellen zur Geistesgeschichte des Mittelalters 7. Ed. **F. NEWTON.** München 1973, s. 23-42.

Legenda Christiani. Vita et passio sancti Wenceslai et sancte Ludmile ave eius. Ed. **J. LUDVÍKOVSKÝ.** Praha 1978.

Passio s. Wenceslai incipiens verbis Crescente fide christiana. Recensio bohémica. Ed. **J. LUDVÍKOVSKÝ.** In: **LUDVÍKOVSKÝ, J.:** *Nově zjištěný rukopis legendy Crescete fide christiana a jeho význam pro datování Kristiána.* LF 81, 1958, s. 58-63.

Passio s. Wenceslai incipiens verbis Crescente fide christiana. Recensio bavarica. FRB 1. Ed. **J. EMLER.** Praha 1873, s. 183-190.

První staroslověnská legenda o sv. Václavu. Charvátolaholská redakce. Ed. **J. VAJS.** In: *Sborník staroslověnských literárních památek o sv. Václavu a sv. Lidmile.* Red. **J. VAJS.** Praha 1929, s. 36-43.

První staroslověnská legenda o sv. Václavu. Text minejní. Ed. **N. J. SEREBRJANSKIJ.** In: *Sborník staroslověnských literárních památek o sv. Václavu a sv. Lidmile.* Red. **J. VAJS.** Praha 1929, s. 20-28.

První staroslověnská legenda o sv. Václavu. Text Vostokovský. Ed. **N. J. SEBERJANSKIJ.** In: *Sborník staroslověnských literárních památek o sv. Václavu a sv. Lidmile.* Red. **J. VAJS.** Praha 1929, s. 14-20.

Vita Arnulfi episcopi Mettensis. MGH SRM 2. Ed. **B. KRUSCH.** Hannover 1888, s. 432-446.

Vita Mathildis reginae antiquior. MGH SRG 66. Ed. **B. SCHÜTTE.** Hannover 1994, s. 109-142.

Vita Mathildis reginae posterior. MGH SRG 66. Ed. **B. SCHÜTTE.** Hannover 1994, s. 145-202.

Literatura: **AVENARIUS, A.:** *Byzantská a západoslovanská složka v Pověsti vremennych let.* Slovanské štúdie 14, 1973, s. 165-186.

BANASZKIEWICZ, J.: *Gumpold, Vavřinec a Kristián, čili krátce o tom, jak se sněžná a severní Bohemia stávala součástí „požehnané“ Evropy.* In: *Dějiny ve věku nejistot. Sborník k příležitosti 70. narozenin Dušana Třeštika.* Red. **J. KLÁPŠTĚ – E. PLEŠKOVÁ – J. ŽEMLIČKA.** Praha 2003, s. 47-52.

FLORJA, B. N.: *Kirillo-mefodieskie tradicii v „Legende Kristiana.“* Byzantinoslavica 56, 1995, s. 571-577.

KONZAL, V.: *1. staroslověnská legenda a její „Sitz im Leben.“* SMP 1, 1988 (1990), s. 113-127.

LUDVÍKOVSKÝ, J.: *Crescente fide, Gumpold a Kristián.* Příspěvek k datování Legendy Kristiánovy s dodatkem o dnešním stavu této otázky. SPFFBU D 1, 1955, s. 48-66.

LUDVÍKOVSKÝ, J.: *Nově zjištěný rukopis legendy Crescente fide a jeho význam pro datování Kristiána.* LF 81, 1958, s. 56-68.

LUDVÍKOVSKÝ, J. (REC.): *O Kristiána I.* Závěš Kalandra: České pohanství. Praha 1947. Naše věda 26, 1948-1949, s. 209-239.

LUDVÍKOVSKÝ, J. (REC.): *O Kristiána II.* Rudolf Urbánek: Legenda tzv. Kristiána ve vývoji předhusitských legend ludmilských i václavských a její autor 1-2. Praha 1947-1948. Naše věda 27, 1950, s. 158-173, 197-216.

LUDVÍKOVSKÝ, J.: *Rytmičké klauzule Kristiánovy legendy a otázka jejího datování.* LF 75, 1951, s. 169-190.

LUDVÍKOVSKÝ, J.: *Souboj sv. Václava s vévodou kouřimským v podání václavských legend.* Studie

o rukopisech 12, 1973 (1975), s. 89-100.

TŘEŠTÍK, D.: *Počátky Přemyslovců*. Praha 1981.

TŘEŠTÍK, D.: *Počátky Přemyslovců. Vstup Čechů do dějin (530-935)*. Praha 1997.

VAVŘÍNEK, V.: *Staroslověnské životy Konstantina a Metoděje*. Praha 1963 (Rozpravy ČSAV: řada společenskovední 73, seš. 7).

Legenda Christiani. CAP. 1, s. 12-16: „Moravia, regio Sclavorum, antiquis temporibus fama memorante creditur et noscitur Christi fidem percepisse, Augustini, magnifici doctoris, ut aiunt, temporibus. Bulgri vel Bulgarii attamen longe ante eadem potiti referuntur gracia. Siquidem Quirillus quidam, nacione Grecus, tam Latinis quam ipsis Grecorum apicibus instructus, postquam Bulgri crediderant, aggressus est in nomine sancte Trinitatis et individue Unitatis eciam supradicte genti, Moravie degenti, fidem domini nostri Iesu Christi predicare. Et cooperante divina gracia, postquam illos Christo lucratus erat, eciam apices vel caracteres novas comperit et vetus novumque testamentum pluraque alia de Greco seu Latino sermone Sclavonicam in linguam transtulit. Missas preterea ceterasque canonicas horas in ecclesia publica voce resonare statuit, quod et usque hodie in partibus Sclavorum a pluribus agitur, maxime in Bulgariis, multeque ex hoc anime Christo domino acquiruntur.

Cumque quodam tempore memoratus Quirillus Romam causa oracionis adisset, a summo pontifice vel a reliquis sapientibus et rectoribus ecclesie redarguitur, ut quid contra statuta canonum ausus fuerit missarum sollempnia instituere canere Sclavonica lingua. Illo humiliter satisfaciente illis nec omnino mitigare eos valente, arrepto psalterio versum psalmigraphi in medium recitavit, quo dicitur: Omnis spiritus laudet Dominum. Et ipse versui alludens: Si, inquit, omnis spiritus laudet Dominum, cur me, patres electi, prohibetis missarum celebritatem modulari Sclavonice seu (14) alia queque de Latino vel Greco verbo eorum vertere in sermonem? Si enim quivissem ullomodo subvenire populo illi, ut ceteris nacionibus, lingua Latina vel Greca, omnimodo id non presumpsissem. Sed cernens populum dure cervicis fore et omnino ydiotas et ignaros viarum Dei, solum hoc ingenium Omnipotentis cordi meo inspirante comperi, per quod eciam multos illi acquisivi. Quapropter ignoscite mihi, patres et domini, siquidem et beatus Paulus apostolus, doctor gentium, in epistola ad Corinthios inquit: Loqui linguis nolite prohibere. At illi hec audientes et admirantes tanti viri fidem, auctoritate sua statuunt et firmant suprascripto sermone partibus in illis missarum sollempnia ceterasve canonicas horas ymnizari.

Ipsa autem beatus Quirillus inibi persistens monachicumque habitum suscipiens, diem clausit extremum, relinquens supra memoratis in partibus fratrem suum nomine Metudium, virum strenuum omnique decoratum sanctitate. Qui et postquam multos Christi domini manipulos in horreo congregarat, ab ipso principe, qui partibus in illis tunc dominabatur et imperabat universe terre ceu magnificus imperator, statuitur summus pontifex, habens sub se septem eiusdem sanctitatis pontifices. Sed quia ab ipso mundi exordio, vetiti postquam sumpsit amaritudinem prothoplastus pomi, seminarium discordie inter humilitatem et superbiam, inter dilectionem et odium et reliqua virtutum odoramenta viciorumque fetorem humani generis inimicus usque ad presens fundere non desistit, ac dolens populum suis semper serviciiis mancipatum sibi subtrahi veroque regi Christo domino acquiri, totis nequiciarum armis indutus, novos satellites et ignaros ad tantam perfidiam bellandi adit, discordiarum (16) venenata semina inter ipsos primarios rectoresque iactitat, superbie ac avaricie ignita tela parat in tantum, ut Zuentepulc, qui erat nepos principis vel regis religiosi, qui institutor et rector tocius Christianitatis seu religionis benignus extiterat, ipsum avunculum suum insidiis appetitum regno pelleret, visu privaret vitamque eius veneno conaretur auferre. Sed hausto ille pestifero potu, protegente se divina gracia, nil adversi patitur.

Dehinc Zuentepulc tyrannide suscepta, fastu arrogancie inflammatus, cum sibi militantibus sodalibus pontificis Metudii predicacionem mellifluam quasi respuit monitaque sacratissima non pleniter recepit, verum membra sua, scilicet plebem populumque suum, partim Christo, partim dyabolo servire exhibuit. Quapropter a pontifice beate memorie, supra notato pagus eius cum habitantibus incolis anathemate percussa cum sulcis suis et fructibus diversis cladibus attrita usque in hodiernum diem deflet. Data est enim in direpcionem et captivitatem et predam et derisum et desolacionem et in sibilum universe carni gradienti per eam, quoniam non est societas luci ad tenebras nec convencio Christi cum Belial. Quorum exempla nos quoque videntur respicere, qui eisdem passibus conamur incedere, quoniam qui domum vicini sui conspicit concremari, suspectus debet esse de sua.“

Žitije Konstantina 14, s. 98-100: „Když pak se Filozof radoval v Bohu, zнову se objevila nová záležitost a úkol ne menší než ten první: Rostislav totiž moravský kníže, jsa podnícen Bohem, poradil se se svými knížaty a s Moravany (a) poslal /císari /Michaelovi (poselství), rka: „Ačkoli naši lidé odvrhli pohanství a drží se křesťanského zákona, nemáme takové učitele, který by nám vyložil v našem jazyku pravou křesťanskou víru, aby i jiné země pozorující to, nás napodobily. Tak nám, vladaři, takového biskupa a učitele pošli. Vždyť od Vás vždycky vychází do všech zemí dobrý zákon.“

Císar pak svolal sněm, pozval Konstantina Filozofa a zařídil, aby vyslechl tuto řeč, a řekl: „Filozofe, vím, že je ti (to) zatěžko, ale je třeba, abys tam šel. Tuto záležitost nemůže totiž vyřídit nikdo jiný tak jako ty.“ Filozof odpověděl: „I když jsem tělesně vyčerpán a nemocen, rád tam půjdu, mají-li pro svůj jazyk písmena.“ I řekl mu

císař: „Ačkoli můj děd i můj otec / a mnoho jiných to hledali, nenalezli. Tak jak (to) mohu nalézt já?“ Filozof však řekl: „Jenže kdo může napsat řeč na vodě nebo si získat jméno kacíře?“ Odpověděl mu pak znovu císař s Bardou, svým strýcem: „Kdybys chtěl ty, tak ti (to) může dát Bůh, který dává všem, kteří prosí bez pochybností, a otvírá tlukoucím.“

Filozof pak šel a podle dřívějšího zvyku se oddal modlitbě i s jinými pomocníky. A brzy, hle, dal mu zjevení Bůh, který poslouchá modlitby svých služebníků; a tehdy složil písmena a začal psát text evangelia: Na počátku bylo slovo a slovo bylo u Boha a Bůh byl to slovo a tak dále. “ ...

Tamtéž, **16, s. 105-106**: „Když pak byl v Benátkách, sebrali se na něj latinští biskupové, kněží a mniši jako havrani na sokola a vyvolali trojjazyčné kacířství, říkajíc: „Človče, pověz nám, jak to, že tys nyní vynalezl Slovanům písmena a učíš jim, a nikdo jiný je nevynalezl dříve, ani apoštol ano římský papež / ani Řehoř Bohoslovec ani Jeroným ani Augustin? My však víme jenom o třech jazycích, jimiž se sluší slavit Boha v knihách: „hebrejsky, řecky a latinsky.“

Tamtéž, **17, s. 110-111**: „Dozvěděl se (o něm) římský papež, poslal pro něho. A když dorazil do Říma, vyšel mu naproti vstříc papež Hadrián se všemi měšičany a nesli svíce, protože se dozvěděli, že přináší ostatky svatého Klimenta, mučedníka a papeže římského. ... Papež pak přijal slovanské knihy, posvětil je a uložil v chrámu svaté Marie, který se nazývá Fatné. Pěli pak nad nimi liturgii. A potom papež / přikázal dvěma biskupům, Formosovi a Gauderikovi, aby vysvětili slovanské učedníky. A jakmile je vysvětili, tehdy pěli liturgii v chrámu sv. Petra slovanským jazykem. A druhého dne pěli v chrámu sv. Petronily a třetího dne pěli v chrámu sv. Ondřeje a poté ještě u velikého učitele národů apoštola Pavla pěli v chrámu v noci svatou liturgii slovansky nad svatým hrobem, majíce na pomoc biskupa Arsenia, jednoho ze sedmi biskupů, a Anastazia bibliotekáře. Filozof pak se svými služebníky nepřestával za to vzdávat Bohu náležitý dík.“

Žitije Mefodija **6, s. 146**: „Když se o takových mužích dozvěděl papež Mikuláš, poslal pro ně, neboť je toužil vidět jako anděly Boží. Posvětil jejich učení, položiv slovanské knihy na oltář svatého apoštola Petra. Vysvětil pak blaženého Metoděje na kněze.

Bylo pak hodně jistých lidí, kteří proti slovanským knihám reptali a říkali, že nepřisluší žádnému národu mít vlastní písmo kromě Židů, Řeků a Latinů podle Pilátova nápisu, který napsal na kříž Páně. A ty nazval papež pilátníky a trojjazyčníky a proklel (je); i dal příkaz jednomu biskupovi, který byl zachvácen touž nákazou, aby vysvětil ze slovanských učedníků tři kněze a dva lektory.“

Tamtéž, **8, s. 147, 150**: „Obrátiv se pak k papeži Kocel, prosil o Metoděje, našeho blaženého učitele, aby jej k němu propustil. A papež řekl: „Nejen tobě, nýbrž i všem oněm slovanským zemím jej posílám (jako) učitele od Boha a od sv. apoštola Petra, prvního zástupce a klíčníka království nebeského.“ /

Kdyby se někdo se shromážděných a těch, kteří lahodí uším a odvracejí (tak) od pravdy k bludům, opovážil a začal vás rozeštvávat tím, že by haněl knihy vašeho jazyka, necht' je vyobcován nejen od přijímání, ale i z církve, dokud se nepolepší. Neboť to jsou vlci a ne ovce a ty se sluší podle jejich plodů poznávat a varovat se jich.“ ...

Kocel ho přijal s velikou poctou a poslal jej znovu k papeži - i dvacet mužů, lidí vznešených - , aby mu ho vysvětil pro biskupskou funkci v Panonii, na stolec sv. apoštola Andronika, (jednoho) ze sedmdesáti. Což se i stalo.“

Pochvalnoje slovo Kirillu i Mefodiju, **s. 171-172**: „Odešli do západních zemí, hlásajíc sovo boží novým jazykem, a všecken církevní zákon (jim) předali, přeloživše jej z řečtiny do jejich vlastního jazyka. Zlobu trojjazyčníků potřeli, vymýtli a oddělili od pšenice jako plevel a čisté a zářící obili předali církvi.“ /

Když ctného a bohobojného Metoděje vysvětili na stolec sv. Andronika, apoštola v Panonii, (jednoho) ze sedmdesáti, poslali ho do slovanských zemí učit v jejich jazyce, napsavše tento list knížatům té země Rostislavovi, Svatoplukovi a Kocelovi ... “

I. žitije Nauma, **s. 178-179**: „Ale moravská země, jak byl prorokoval arcibiskup svatý Metoděj, za nezákonnost jejich skutků a za kacířství i za vyhnání pravověrných otců a za strasti, které zakusili od kacířů, jimž oni uvěřili, brzy přijala od Boha / odplatu: Po nemnoha letech přišli Uhři, národ panonský, a poplenili jejich zemi a zpusťovali ji; nu a ti, které Uhři nevzali v plen, uprchli prostě do Bulharska. I zůstala jejich země pustá (a) v moci Uhrů.“

Bios Klimentos, **II, 4, s. 204**: „Toužíte se tedy dozvědět, kteří jsou tito otcové? Metoděj, který ozdobil provincii Panonů, stav se arcibiskupem moravským, a Cyril, veliký ve filozofii vnějšího světa, větší však ve filozofii vnitřní, a znalý přirozené povahy věci ve své podstatě existujících, ... “

II, 5, s. 204-205: „Ježto však národ Slovanů, neboli Bulharů nerozuměl Písmu, složenému v řeckém jazyce, pokládali to svatí za největší nedostatek a to, že se v temném / kraji Bulharů nezažihá světlo Písma, bylo jim příčinou bezútešného hoře; truchlili, těžce to nesli a odřikali se života.“

II, 6, s. 205: „Co tedy učiní? obrátí zrak k Utěšiteli, jehož prvním darem jsou jazyky a pomoc slova. A žádají od něho tu milost, aby vynašli písmena, odpovídající drsnému jazyku bulharskému, a mohli přetlumočit boží Písmo

do jazyka toho národa. Opravdu, oddavše se přísnému postu, ustavičné modlitbě, a jak trýznění těla, tak i zkroutěnosti duše, dosáhnou toho, po čem toužili. “

II. 7, s. 205: „Když tedy dosáhli této vytoužené milosti, vynalezou slovanská písmena, přetlumočí Bohem vnuknuta Písma z jazyka řeckého do bulharského a usilují o to, aby nejbystřejším z žáků předali božské nauky. “

III. 8, s. 206: „Ježto pak věděli, že Pavel zvěštoval apoštolům evangelium, pospíchají i oni sami do Říma, aby ukázali blaženému papeži své dílo, překlad Písma. Povedlo se jim to a nepospíchali nadarmo. “

III. 9, s. 206-207: „Když Hadrián, jenž se tehdy skvěl na apoštolském stolci, uslyšel o jejich příchodu, zaradoval se převelikou radostí. Zdaleka byv totiž ohromen zvěstí o těchto svatých, toužil spatřit i blesk milosti v nich skryté, pocituje k těm božím mužům to, co Mojžíš k Bohu, když dychtil, aby se mu zjevila vytoužená tvář (boží) a aby ji zřetelně viděl. I nebyl se s to udržet, ale vzav s sebou veškeré kněžstvo i s přítomným arcikněžstvem, vyšel světcům vstříc dávaje před sebou podle zvyku nést znamení kříže a naznačuje světlem pochodní jas své radost a lze říci, že i vznešenosti přicházejících hostů, k jejichž oslavě dovolil Pán, oslavený ve svatých svých, aby se skrze ně v době příchodu udály mnohé zázraky. Když i to dílo bylo papeži ukázáno a on poznal, že překlad P9sma do (slovanského) jazyka je plodem vskutku apoštolské duše, tu nevěděl, co počít radostí. Velebil tyto muže, nazýval je rozličnými jmény, /otci, vytouženými dětmi, svou radostí, věncem víry, korunou slávy a krásy církve. Co potom učení? Vzav přeložené knihy, odnesl je k oltáři božimu a jako nějaký dar je zasvěcoval Bohu a ukazoval, že v takových obětech, totiž v ovoci úst, má Bůh zalíbení ... “

III. 10, s. 206: Metoděj biskupem panonské Moravy.

III. 11, s. 208-209: + Cyrila v Římě a pohřeb u sv. Klimenta.

IV. 15, s. 210-211: „On vskutku nejen nepřestával tehdejšího moravského knížete Rastislava / každodenně poučovat a uvádět jeho duši v souladu s božskými příkázáními, nýbrž i knížete celé Panonie, jménem Kocela, vychovával ... Rovněž pak i knížete Bulharů, jménem Borise, který vládl za doby římského císaře Michaela, také toho velký Metoděj již předtím učinil svým dítkem a přivedl ho k vlastnímu jazyku, ve všem krásnému, a neustále ho tehdy obdarovával dobrodiním svých slov. “

IV. 16, s. 211- „... a za něho (Borise) i bulharský národ začal být hodným božího křtu a obracet se na křesťanskou víru. Tehdy tedy právě tito světci, Cyril pravím, a Metoděj, spatřivše množství věřících, i to, že se rodí z vody a Ducha a že zcela postrádají duchovní pokrm, jednak vynašli, jak jsme již řekli, písmo, jednak pořídili překlad Písma do bulharštiny ... “

Po Metodějově smrti se vypravuje o bojích o filioque.

Pověst vremenných let K ROKU 898, s. 37-39: „Když Slované v Moravě přebývající byli pokřtěni, knížata jich, Rostislav, i Svatopluk, i Kocel, poslali k císaři Michaelovi, řkouce: „Země naše pokřtěna jest, ale nemáme učitele, jenž by nás vyučoval a cvičil nás, i tlumočil nám písmo svaté; neb nerozumíme ani hřeckému jazyku, ani latinskému; jedni nás učí tak, a jiní jinak; a protož nerozumíme smyslu písma, ani moci jeho: i pošlete nám učitele, kteří nám mohou vyložiti slova kněh i rozum jich.“ Toto slyše císař Michael, i svolal mudrce všechny, a oznámil jim všechny řeči knížat slovanských. I řekli mudrcové: „Jest muž v Seluni, jménem Lev, a má syny povědomé jazyka slovanského, umělé dva syny má a mudrce.“ Uslyšav to císař, poslal pro ně do Seluně ke Lvovi, řka: „Pošli k nám ihned / syny své, Methoděje a Konstantina.“ Uslyšav to Lev, ihned je poslal. I přišli k císaři, a řekl jim: „Aj, poslala ke mně země Slovánská, prosíc o učitele sobě, kterýž by mohl jim tlumočiti písmo svaté, aneb co sobě žádají.“ I dali se císařem uprositi; a poslal je do země Slovánské k Rastislavovi, Svatoplukovi a Kocelovi. A když tam přišli, počali skládati písmena abecední slovansky, a přeložili apoštola i evangelie. I rádi byli Slované, ... Někteří pak začali tupiti knihy slovanské, řkouce, že: „Nesluší nižádnému národu míti písmen svých, kromě Hebrejův, a Hřeckův i Latinikův, podle Pilátova nápisu, jež napsal na kříži Páně.“ To pak uslyšav papež Římský, pohaněl těch, kteří reptají na knihy slovanské, řka: „Nechť se vyplní slovo, ježto psáno jest, že: „Chváliti budou Boha všickni národové“; a jiné: „Všickni vypravovati budou jazyky rozličný veliké skutky boží, jakož dá jim Duch svatý odpovídati.“ A tupili kdo písmo slovanské, nechť bude odloučen od církve, dokud se nenapraví; neb tito jsou vlci a ne ovce, jež sluší znáti po ovoci, a chrániti se jich. Vy pak dítky boží! poslušni buďte te naučení, a nezavrhujte učení církevního, jakož vás jemu naučil Methoděj, učitel váš.“

Konstantin pak navrátil se zpět, šel učit národa Bulharského, a Methoděj ostal v Moravě. A potom kníže Kocel ustanovil Methoděje biskupem v Panonii, na stolci svatého Andronika apoštola, jednoho ze sedmdesáti, učeníka svatého apoštola Pavla. Methoděj pak posadil dva kněze rychlopisce veliké, a přeložil všechny knihy zúplna z jazyka hřeckého v slovanský za šest měsíců, začav od března, do dvacátého a šestého dne měsíce října. A skončiv (toto dílo), důstojnou chválu vzdal, jenž takovou milost dal biskupu Methodějovi, následníku Andronikovu. A protož národu Slovánskému učitelem jest Andronik apoštol; neb přišel až do Moravy. I apoštol Pavel učil tu: neb tu jest Ilyrik, do něhož přišel apoštol Pavel; byliť tu prve Slované. A protož národu Slovánskému učitelem jest Pavel; od toho / pak národu jsme i my Rusové, tudíž i nám Rusům učitelem jest Pavel apoštol, poněvadž učil jest národ Slovánský a ustanovil jest biskupem a náměstkem po sobě Andronika národu Slovánskému. A Slovánský národ i Ruský jeden jest, neb od Varahů nazvali se Rusy, a prvé byli Slované;“

4. dvouhodinovka. „*Ty jsi náš král, ale my jsme tvoji páni?*“ Ottonské království a aristokracie.

Intervence v listinách; význam postavení u dvora; rituály moci; příbuzenské vazby; „povstání“.

Annales Altahenses Maiores. MGH SRG [4]. Edd. **W. VON GIESEBRECHT-E. L. B. VON OEFELE**. Hannover 1894.

Annales Hildesheimenses. MGH SRG [8]. Ed. **G. WAITZ**. Hannover 1878.

Annales Hildesheimenses, Quedlinburgenses, Weissenburgenses et Lamberti pars prior. MGH SS 3. Ed. **G. H. PERTZ**. Hannover 1839, s. 18-116.

Diplomata Heinrici II. et Arduini. MGH DD 3. Ed. **H. BRESSLAU**. Hannover 1900-1903.

Diplomata Heinrici III. MGH DD 5. Edd. **H. BRESSLAU-P. KEHR**. Berlin 1931.

Diplomata Heinrici IV. MGH DD 6. 1-3. Edd. **D. VON GLADIß-A. GAWLIK**. Hannover 1952-1978.

Diplomata Konradi I., Heinrici I. und Ottonis I. MGH DD 1. Ed. **T. SICKEL**. Hannover 1879-1884.

Diplomata Ottonis II. MGH DD 2. 1. Ed. **T. SICKEL**. Hannover 1888.

Diplomata Ottonis III. MGH DD 2. 2. Ed. **T. SICKEL**. Hannover 1893.

Gerhardi Vita sancti Oudalrici episcopi. MGH SS 4. Ed. **G. WAITZ**. Hannover 1841, s. 377-425.

Liudprandi Cremensis Αηταποδοσις. In: *Liudprandi Opera*. MGH SRG [41]. Ed. **J. BECKER**. Hannover-Leipzig 1915, s. 1-158.

Reginonis abbatis Prumiensis Chronicon cum continuatione Treverensi. MGH SRG [50]. Ed. **F. KURZE**. Hannover 1890.

Ruotgeri Vita Brunonis archiepiscopi Coloniensis. MGH SRG N. S. 10. Ed. **I. OTT**. Köln-Graz 1958.

Widukindi Corbeiensis Rerum Gestarum Saxonicarum libri tres. MGH SRG [60]. Edd. **P. HIRSCH - H.-E. LOHMANN**. Hannover 1935.

ALTHOFF, G.: *Ottonen*. Königsherrschaft ohne Staat. Stuttgart – Berlin – Köln 2001.

ALTHOFF, G.: *Spielregeln der Politik im Mittelalter*. Kommunikation in Frieden und Fehde. Darmstadt 1997.

ALTHOFF, G.: *Verwandte, Freunde und Getreue*. Zum politischen Stellenwert der Gruppenbindungen im früheren Mittelalter. 1990.

ALVERMANN, D.: *Königsherrschaft und Reichsintegration*. Eine Untersuchung zur politischen Struktur von regnum und imperium zu Zeit Kaiser Ottos II. (967)973-983. 1998.

FRIED, J.: *Der Weg in die Geschichte*. Die Ursprünge Deutschlands. Bis 1024. Berlin 1994.

KELLER, H.: *Ottonische Königsherrschaft*. Organisation und Legitimation königlicher Macht. 2002.

KELLER, H.: *Zum Charakter der „Staatlichkeit“ zwischen karolingischer Reichsreform und hochmittelalterlichem Herrschaftsaufbau*. FmSt 23 (1989), 248-264.

LAUDAGE, J.: *Hausrecht und Thronfolge*. Überlegungen zur Königserhebung Ottos des Großen und zu den Aufständen Thankmars, Heinrichs und Liudolfs. HJb 112, 1992, 23-71

LEYSER, K.: *Herrschaft und Konflikt*. König und Adel im ottonischen Sachsen 1984

MÜLLER-MERTENS, E.: *Die Reichsstruktur im Spiegel der Herrschaftspraxis Ottos des Großen*. Berlin 1980

NITSCHKE, A.: *Karolinger und Ottonen*. Von der „karolingischen Staatlichkeit“ Zur Königsherrschaft ohne Staat? HZ 273, 2001.

SCHMID, K.: *Neue Quellen zum Verständnis des Adels im 10. Jahrhundert*. Z.f. Geschichte Oberrheins 108, 1960, 185-232.

5. dvouhodinovka. „*Kdo povstává proti svému pánu, podoben je Jidášovi*“ aneb Přemyslovci a jejich velmoži. Základní struktury rané přemyslovské monarchie – vznik hradské soustavy a služebné (?) organizace.

Cosmae Pragensis Chronica Boemorum. MGH SRG N. S. 2. Ed. **B. BRETHOLZ**. Berlin 1923.

Fuit in provincia Boemorum. Ed. **V. CHALOUPECKÝ**. In: **CHALOUPECKÝ, V.:** *Prameny 10. století Legendy Kristiánovy o sv. Václavu a sv. Ludmile*. Praha 1939 (= *Svatováclavský sborník II. Svatováclavská tradice 2*), s. 459-481.

Gregorii Turonensis Historiarum libri decem. MGH SRM 1. 1-2. Ed. **B. KRUSCH-W. LEVISON**. Hannover 1937-1950.

Gumpoldi Mantuani episcopi Passio Wenczlai martyris. FRB 1. Ed. **J. EMLER**. Praha 1873, s. 146-166.

Laurentii monachi Cassinensis et arciepiscopi Amalfitani Passio sancti Wenceslai regis. MGH Quellen zur Geistesgeschichte des Mittelalters 7. Ed. **F. NEWTON**. München 1973, s. 23-42.

Legenda Christiani. Vita et passio sancti Wenceslai et sancte Ludmile ave eius. Ed. **J. LUDVÍKOVSKÝ**. Praha 1978.

Passio s. Wenczlai incipiens verbis Crescente fide christiana. Recensio bavarica. FRB 1. Ed. **J. EMLER**. Praha 1873, s. 183-190.

První staroslověnská legenda o sv. Václavu. Charvátolaholská redakce. Ed. **J. VAJS**. In: *Sborník staroslověnských literárních památek o sv. Václavu a sv. Ludmile*. Red. **J. VAJS**. Praha 1929, s. 36-43.

Widukindi Corbeiensis Rerum Gestarum Saxoniarum libri tres. MGH SRG [60]. Edd. **P. HIRSCH-H.-E. LOHMANN**. Hannover 1935.

Literatura: **BOHÁČOVÁ, I.:** *Topografie a základní horizonty vývoje raně středověké Staré Boleslavi*. In: *Mediaevalia archeologica Bohemica 5* (v tisku)

GRAUS, F.: *Adel, Land und Herrscher in Böhmen vom 10. bis 13. Jahrhundert*. Nachrichten der Giesener Hochschulgesellschaft 35, 1966.

CHARVÁT, P.: *Náčelnictví či raný stát?* PAM 80, 1989, s. 207-222.

CHARVÁT, P.: *Notes on the social structure of Bohemia in the 11th-12th century*. PAM 83, 1992, s. 372-384.

KLÁPŠTĚ, J.: *Paměť krajiny středověkého Mostecka*. Most 1994, s. 137-159.

KLÁPŠTĚ, J.: *Změna – středověká transformace a její předpoklady*. In: *Medievalia archeologica Bohemica 1993*. Praha 1994 (= *Supplementum PA*),

KOSS, R.: *Zur Frage nach der Entstehung und Entwicklung des böhmischen Herrenstandes*. Prag 1920.

LUTOVSKÝ, M.: *Mezi Bavorskem a Moravou. Jižní Čechy v 9. století*. In: *Velká Morava mezi Východem a Západem/Großmähren zwischen West und Ost*. Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference. Red. **L. GALUŠKA – P. KOUŘIL – Z. MĚŘINSKÝ**. Brno 2001 (= *Spisy AÚ AV ČR Brno*), s. 267-274.

SASSE, B.: *Sozialstruktur Böhmens in der Frühzeit*. Berlin 1982.

SCHMIDT, R.: *Die Einsetzung der böhmischen Herzöge auf den Thron zu Prag*. In: *Aspekte der Nationenbildung im Mittelalter*. Ergebnisse der marburger Rundgespräche 1972-1975. Hrsg. **H.**

BEUMANN – W. SCHRÖDER. Sigmaringen 1978 (= *Nationes 1*. Historische und politische Untersuchungen zur Entstehung der Europäischen Nationen im Mittelalter), s. 439-463.

SLÁMA, J.: *Střední Čechy v raném středověku III*. Archeologie o počátcích přemyslovského státu. Praha 1988 (= *Praehistorica 14*), s. 71-84

TŘEŠTÍK, D.: *České kmeny*. Historie a skutečnost jedné koncepce. SMP 1, 1988 (1990), s. 129-142

TŘEŠTÍK, D.: *K sociální struktuře přemyslovských Čech*. Kosmas o knížecím vlastnictví půdy a lidí. ČsČH 19, 1971, s.

ZHÁNĚL, S.: *Jak vznikla staročeská šlechta*. Příspěvek k nejstarším politickým a sociálním dějinám českým. Brno 1930

ŽEMLIČKA, J.: „*Duces Boemanorum*“ a vznik přemyslovské monarchie. ČsČH 37, 1989, s.

ŽEMLIČKA, J.: *Te ducem, te iudicem, te rectorem*. Sněmovní shromáždění v časně středověkých Čechách - kontinuita či diskontinuita? ČsČH 91, 1993, s. 369-384.

Annales Fuldenenses ad A. 845. MGH SRG [7]. Ed. F. KURZE. Hannover 1891, s. 35: „*Hudowicus XIII ex ducibus Boemanorum cum hominibus suis christianam religionem desiderantes suscepit et in octavis theophaniae baptizari iussit; tempore vero autumni in Saxonia apud Padrabrunnon generale placitum habuit, ubi fratrum suorum et Nordmannorum, Sclavorum quoque et Bulgarorum legationes suscepit, audivit et absolvit.*“

Widukindi monachi Corbeiensis Rerum gestarum Saxoniarum libri tres II. 3. MGH SRG [60], s. 68: „... *timensque sibi vicinum subregulum, eo quod paruisset imperiis Saxonum, indixit ei bellum.*“

Passio s. Vencezlai incipiens verbis Crescente fide christiana. Recensio bavarica. Kap 2. FRB I. Ed. J. EMMLER. Praha 1878, s. 184: „... *exercitumque suum non solum armis induebat, sed etiam optimis vestimentis.*“

Crescente fide. Přel. B. RYBA. In: *Nejstarší legendy přemylsovkých Čech.* Praha 1969, s. 30: „*Své vojsko vybavoval nejenom zbraněmi, ale i nejlepšími oděvem.*“

Crescente fide. Kap. 3. FRB 1, s. 185: „*Interea vero mater eius ipsa, que incredula Dei, cum crudelissimis viris inuito consilio dixerunt: Quid facimus? quia qui princeps debeat esse, perversus est a clericis et est ut monachus. Misitque infelices viros per invidiam ad socrum suam, beatissimam matronam nomine Ludmilam, ut eam interficerent. Qui et fecerunt, sicut illis iussum fuerat.*“

Crescente fide. In: *Nejstarší legendy*, s. 31: „*Mezitím Václavova matka, která zůstala pohankou, vešla v radu s nejukrutnějšími muži a zde vznikla otázka: „Co uděláme? Vždyť měl být knížetem, ale dal se pokazit od kněží a je z něho mnich!“ I poslal ony neblahé muže ze zášti k své tchýni, aby ji zavraždili. Ti vskutku vykonali, co jim bylo přikázáno;“*

Crescente fide. Kap. 4. FRB 1, s. 185: „*Denique cum hi omnes predicti malivoli irent ad immolandum demoniis agnos atque porcellos, ut ederent ex his nefandissimis hostiis, ipse autem oportunitatem querens, substraxit se ab eis*“

Crescente fide. In: *Nejstarší legendy*, s. 31: „*Když se pak všichni ti řeční zlovolníci ubírali, aby obětovali modlám berany a selata a pojídali z těchto ohavných zvířat, sám se od nich ... vzdaloval.*“

Crescente fide. Kap. 5. FRB 1, s. 185: „*Cum autem factus esset vir, convocavit omnes viros suos et matrem et exprobravit incredulitatem illorum et duriciam cordis dicens: Cur me prohibuistis discere legem Domini Dei mei et servire illi soli?*“

Crescente fide. In: *Nejstarší legendy*, s. 31-32: „*Když však dospěl v muže, svolal všechny své muže i matku a vytýkal jim jejich nevěru a zatvrzelost srdce ...*“

Fuit in provincia Bohemorum. Kap. 4. Přel. B. RYBA. In: *Nejstarší legendy*, s. 215: „*I konala knížecí matka poradu se svými nespravedlivými rádci a jala se míti v nenávisti svou tchýni Ludmilu.*“

Fuit in provincia Bohemorum. Kap. 5. In: *Nejstarší legendy*, s. 216: „*Po jejím odchodu matka mladičkého knížete, poradivši se se zločinnými rádci, vyslala muže, aby ji zahubili.*“

Fuit in provincia Boemorum. Kap. 7. Ed. V CHALOUPECKÝ. In: CHALOUPECKÝ, V.: *Prameny 10. století Legendy Kristiánovy o sv. Václavu a sv. Ludmile.* Praha 1939 (= *Svatováclavský sborník II. Svatováclavská tradice 2*), s. 475: „*Quid, fratres, cum tanto furore venistis? Nonne ego vos nutrevi, ut filios? Aurum meum et argentum et vestas pretiosas dedi vobis, et si quam culpam intuli vobis, dicite michi!*“

Fuit in provincia Bohemorum. Kap. 7. In: *Nejstarší legendy*, s. 216: „*Bratři, proč jste přišli s takovou zuřivostí? Cožpak jsem vás neživila jako své syny? Svě zlato a stříbro a drahocenná roucha dala jsem vám; a dopustila-li jsem se nějaké viny na vás, povězte mi!*“

První stsl. legenda. Vostokovská redakce. In: Staroslověnské památky českého původu. Red. E. BLÁHOVÁ - I. ROGOV - V. KONZAL. Praha 1976, 69: „Ale muži čeští zpychli a povstali proti sobě. Byl totiž jejich kníže mladý ...“

69-70: „A když také jeho bratr vyrostl a nabyl rozumu, tehdy ďábel vešel do srdce jeho zlých rádců, jako kdysi do zrádce Jidáše. Neboť je psáo: „Každý kdo povstává proti svému pánu, podoben je Jidášovi.“ Ti tedy našeptávali Václavovi. Řekli: „Boleslav tě chce zavraždit, spiknův se s matkou a se svými muži.“

70: „Ale tehdy oni zlí ďáblové pozvali Boleslava (a) konali ďábelskou poradu o Václavovi, jako v prvních letech Židé o Kristu.“

71: „A té noci se spiklenci sešli do Hněvysova dvorce a přizvali Boleslava; a uskutečnili tu zlou, ďábelskou poradu. Tu jako se u Piláta shromáždili ti, kteří kuli pikle proti Kristu, tak se ti zlí psi uradili, oněm se podobajíce, jak by svého pána zabili. a řekli: „Přijde na jitřní, tehdy ho polapíme.“

Bruno z Querfurtu, *Druhá legenda o sv. Vojtěchu*. Kap. 11. Přel. J. VILIKOVSKÝ. In: *Nejstarší české legndy*. Praha 1969, s. 14: „Dokonce i kněží si veřejně brali ženy, biskupa, který tomu odporoval, nenáviděli nespravedlivou nenávistí a podněcovali proti němu velmože, pod jehož ochranou který byl.“

Thietmari Chronicon V. 29 (18). MGH SRG N. S. 9, s. 253-255: „Enimvero cum Bolislaus Boemensis cerneret populum suum execrando ritui deditum, in maxima securitate constitutum, impietatem suam ad confringenda federa pacis, quam sacramentis firmaverat, intantum armavit, ut, collectis in unam domum coram se cunctis optimatibus, prio generum suum gladio in kaput eius merso ipse occideret ceterosque inermes in ipsa sancta quadragesima, vir sanguinum et dolosus nec sibi concessos umquam dignus dimidiare dies, cum sue malicie fautores interficeret.“

Tamtěž, V. 23 (15), s. 247: „... vice basilisci noxii regnans populum ineffabiliter constrinxit. Qui pondus illati facinoris diucius ferre non valens, Wlodoweium, qui potestas exercitus interpretatur, a Polenia clam vocans, aspidem venenatam absque omni legis pietate suos tractantem, hunc in sedem basilisci illius, idest Bolizlai, deiecto eo consanquinitatis linea et pietatis affectu unanimiter electum, collocavit.“;

Tamtěž, V. 29 (18), s. 253: „Mortuo interea duce Wlodoweio, fratres predicti, una cum matre expulsí, a Bohemiensibus penitencia ductis revocantur.“

6. dvouhodinovka. „*Translatio regni ad Saxones*.“ Ottonské království a francká tradice. Založení arcibiskupství v Magdeburgu. Budování nové tradice. Císařství.

Diplomata Konradi I., Heinrici I. und Ottonis I. MGH DD 1. Ed. T. SICKEL. Hannover 1879-1884.

Diplomata Ottonis II. MGH DD 2. 1. Ed. T. SICKEL. Hannover 1888.

Diplomata Ottonis III. MGH DD 2. 2. Ed. T. SICKEL. Hannover 1893.

Diplomata Heinrici II. et Arduini. MGH DD 3. Ed. H. BRESSLAU. Hannover 1900-1903.

Thietmari Merseburgensis episcopi Chronicon. MGH SRG N. S. 9. Ed. R. HOLTZMANN. Berlin 1935.

Widukindi Rerum Gestarum Saxoniarum libri tres. MGH SRG [60].

BEUMANN, H.: *Das Kaisertum Ottos des Großen.* Ein Rückblick nach Tausend Jahren. HZ 195, 1962, s. 529-573.

BEUMANN, H.: *Die Bedeutung des Kaisertums für die Entstehung der deutschen Nation im Spiegel der Bezeichnungen von Reich und Herrscher.* In: *Aspekte der Nationenbildung im Mittelalter.* Ergebnisse der Marburger Rundgespräche 1972. Hrsg. H. BEUMANN – W. SCHRÖDER. Sigmaringen 1978 (= *Nationes 1.* Historische und philologische Untersuchungen zur Entstehung der europäischen Nationen im Mittelalter), s. 317-365.

BEUMANN, H.: *Die Historiographie des Mittelalters als Quelle für Ideengeschichte des Königtums.* HZ 180, 1955, s. 449-488.

BEUMANN, H.: *Theutonium nova metropolis.* Studien zur Geschichte des Erzbistums Magdeburg in ottonischer Zeit. Hrsg. J.-K. BEUMANN. Köln – Weimar – Wien 2000 (= *Quellen und Forschungen zur Geschichte Sachsen Anhalt 1*).

BEZZOLA, G. A.: *Das Ottonische Kaisertum in der französischen Geschichtsschreibung des 10. und beginnenden 11. Jahrhunderts.* 1956.

EGGERT, W.: „*Regna, partes regni, provintiae, ducatus*“. Bemerkungen zu Reichsbenennungen und -auffassungen in „deutschen“ Geschichtswerken des 10. und 11. Jahrhunderts. MIÖG 104, 1996, s. 237-251.

KARPF, E.: *Herrscherlegitimation und Reichsbegriff in der ottonischen Geschichtsschreibung des 10. Jahrhunderts.* 1985.

KELLER, H.: *Das Kaisertum Ottos des Großen im Verständnis seiner Zeit.* DA 20, 1964, s. 325-388.

KELLER, H.: *Ottonische Königsherrschaft. Organisation und Legitimation königlicher Macht.* 2002

KELLNER, M. G.: *Die Ungarneinfälle im Bild der Quellen bis 1150.* 1995

KÖRNTGEN, L.: *Königsherrschaft und Gottes Gnade.* Zu Kontext und Funktion sakraler Vorstellungen in Historiographie und Bildzeugnissen der ottonisch-frühsalischen Zeit. Berlin 2001

LEYSER, K.: *Herrschaft und Konflikt.* König und Adel im ottonischen Sachsen. 1984.

Widukindi Rerum Gestarum Saxoniarum liber II. 1. MGH SRG [60], s. 63-67: „*Universalisque electionis notantes locum iusserunt esse ad Aquasgrani palatii...Cumque illo ventum esset, duces ac prefectorum principes cum caetera principum militum manu congregati in sexto basilicae Magni Karoli cohaerenti collocarunt novum ducem in solio ibidem constructo, manus ei dantes ac fidem pollicentes operamque suam contra omnes inimicos spondentes, more suo fecerunt eum regem. Dum ea geruntur a ducibus ac caetero magistratu, pontifex maximus cum universo sacerdotali ordine et omni plebe infra in basilica prestolabatur processionem novi regis...Proinde procedit pontifex cum rege tunica stricta more Francorum induto pone altare, super quod insignia regalia posita erant, gladius cum balteo, clamis cum armillis, baculus cum sceptra ac diadema...*

Ibid., II. 2. *Divina deinde laude dicta sacrificioque sollempniter celebrato descendebat rex ad palatium, et accedens ad mensam marmoream regio apparatu ornata resedit cum pontificibus et omni populo; duces vero ministrabant. Lothariorum dux Isilberhtus, ad cuius potestatem locus ille pertinebat, omnia procurabat; Evurhardus mensae preerat, Herimannus Franco pincernis, Arnulfus equestri ordini et eligendis locandisque castris preerat; Sigifridus vero, Saxonum optimus et a rege secundus, gener quondam regis, tunc vero affinitate coniunctus, eo tempore procurabat Saxoniam, ne qua hostium interim irruptio accidisset, nutriensque iuniorum Heinricum secum tenuit. Rex autem post haec unumquemque principum iuxta munificentiam regalem congruenti sibi munere honorans cum omni hilaritate dimisit multitudinem.*“

Ibid., II. 1. *Ausgewählte Quellen zur deutschen Geschichte des Mittelalters.* Transl. ROTTER/SCHNEIDMÜLLER, s. „*Als Ort der allgemeinen Wahl nannte und bestimmte man die Pfalz Aachen...Und als man dorthin gekommen*

war, versammelten sich die Herzöge und obersten Grafen mit der übrigen Schar vornehmster Ritter in dem Säulenhof, der mit der Basilika Karls des Großen verbunden ist, setzten den neuen Herrscher auf einen dort aufgestellten Thron, huldigten ihm, gelobten ihm Treue, versprachen ihm Unterstützung gegen alle seine Feinde und machten ihn nach ihrem Brauch zum König. Während dies die Herzöge und die übrige Beamtenschaft vollführten, erwartete der Erzbischof mit der gesamten Priesterschaft und dem ganzen Volk im Innern der Basilika den Auftritt des neuen Königs...Dann schritt der Erzbischof mit dem König, der nach fränkischer Sitte mit einem eng anliegenden Gewand bekleidet war, hinter den Altar, auf dem die königlichen Insignien lagen: das Schwert mit dem Wehrgehänge, der Mantel mit den Spangen, der Stab mit dem Zepter und das Diadem... “
II. 2. „Nachdem man dann das Lob Gottes gesungen und das Meßopfer feierlich gebangen hatte, ging der König hinunter zur Pfalz, trat an die mamorne, mit königlicher Pracht geschmückte Tafel und nahm mit den Bischöfen und dem ganzen Adel Platz; die Herzöge aber taten Dienst. Der Herzog der Lothirnger, Giselbert, zu dessen Machtbereich dieser Ort gehörte, organisierte alles; Eberhard kümmerte sich um den Tisch, der Franke Hermann um die Mundschenken, Arnulf sorgte für die Ritterschaft sowie für die Wahl und die Errichtung des Lagers; Liegfried aber, der hervorragende Sachse und der zweite nach dem König, Schwager des früheren Königs, nun ebenso mit dem König verschwägert, verwaltete zu dieser Zeit Sachsen, damit unterdessen nicht ein feindlicher Einfall geschehe, und hatte als sein Erzieher den jungen Heinrich bei sich. Der König aber ehrte danach einen jeden Fürsten freigebig, wie es sich für einen König gehörte, mit einem passenden Geschenk und verabschiedete die vielen Leute mit aller Fröhlichkeit.“

Widukindi Rerum Gestarum Saxonicarum liber III. 49. MGH SRG [60], s. 128: „Triumpho celebri rex factus gloriosus ab exercitu pater patriae imperatorque appellatus est.“
Ibid., **III. 76:** „Itaque defunctus est Nonis Maii, quarta feria ante pentecosten, imperator Romanorum, rex gentium, divinarum humanarumque rerum multa ac gloriosa saeculis relinquens monumenta.“

Continuatio Reginonis ad A. 962. MGH SRG [50], s. 171: „Rex natale Domini Papiae celebravit; indeque progrediens Romae favorabiliter susceptus acclamatione totius Romani populi et cleri ab apostolico Iohanne, filio Alberici, imperator et augustus vocatur et ordinatur. Papa quoque multa illum secum caritate detinuit et diebus vitae suae numquam se ab eo defecturum promisit; quae tamen promissio longe dissimilem, quam pretendebatur, effectum obtinuit...“
Ibid., s. 175: „Imperator Papie natale Domini celebravit et peracta festivitate statim in patriam dispositis in Italia regni negotiis commeavit. Cui filii sui Otto rex et Willihelmus archiepiscopus in confinio Francia et Alamanniae in villa Heimbodesheim occurrerunt et cum magna ibi eum alacritate susceperunt. Inde Wormatiam progressus fratrem suum Brun archiepiscopum in purificatione sanctae Mariae sibi obvium habuit; sicque totam quadragesimam in Francia commorans in Inglinheim pascha cum magno gaudio celebravit. Indeque navigio Coloniam attingens matrem suam domnam Mahtildam et sororem suam Gerbirgam reginam filiumque eius regem Lotharium sibi obvios condigno ibi amore et honore tractavit; sicque in Saxoniam iter direxit.“

Diplomata Ottonis I. MGH DD 1, č. 235, s.:

Rom 962 Februar 13

{Regest} OTTO [I.] BESTÄTIGT DEM PAPST JOHANN XII. DIE GEBIETE, STÄDTE, PATRIMONIEN UND BEZÜGE, DIE DESSEN VORGÄNGER BISHER INNEGEHABT HABEN, UND FÜGT EINE NEUE SCHENKUNG AN DEN HL. PETRUS HINZU, ALLES UNTER DEM VORBEHALT SEINER UND SEINER NACHFOLGER GEWALT LAUT DEM PACTUM DES PAPSTES EUGEN II., DESSEN BESTIMMUNGEN ÜBER DIE WAHL UND KONSEKRATION DES PAPSTES, ÜBER DIE RECHTE DER PÄPSTE UND ÜBER DIE BESTELLUNG PÄPSTLICHER UND KAISERLICHER MISSI WIEDERHOLT WERDEN.

{Invocatio} In nomine domini Dei omnipotentis patris et filii et spiritus sancti.
{Intitulatio} Ego Otto Dei gratia imperator augustus una cum Ottone glorioso rege filio nostro divina ordinante providentia **{Dispositio}** spondemus atque promittimus per hoc pactum confirmationis nostre tibi beato Petro principi apostolorum et clavigero regni celorum et per te vicario tuo domno Johanni summo pontifici et universali XII^{mo} pape *, sicut a predecessoribus^a vestris usque nunc in vestra potestate atque dicione tenuistis et disposuistis: [I.] civitatem Romanam cum ducatu suo et suburbanis suis atque viculis

omnibus et territoriis ejus montanis ac maritimis, litoribus ac portibus, [2.] seu cunctis civitatibus, castellis, oppidis ac viculis * Tuscie partibus, id est Portum, Centumcellas^b, Cerem, Bledam^c, Marturianum^d, Sutriam, Nepem, castellum Gallisem, Ortem, Polimartium, Ameriam, Tudam, Perusiam cum tribus insulis suis, id est majore et minore, Pulvensim^e, Narniam et Utriculum cum omnibus finibus ac territoriis ad suprascriptas civitates pertinentibus. * [3.] Nec non exarchatum Ravernatem^f sub integritate cum urbibus, civitatibus, oppidis et castellis, que pie recordationis domnus Pippinus et domnus Karlus excellentissimi imperatores, predecessores videlicet nostri, beato Petro apostolo et predecessoribus vestris jam dudum per donationis paginam contulerunt, hoc est civitatem Ravennam et Emeliam: Bobium, Cesenam, Forumpopuli, Forumlivi, Faventiam, Immolam, Bononiam, Ferrariam, Comijaculum^f et Adrianis atque Gabellum cum omnibus finis, territoriis atque insulis terra marique ad supradictas civitates pertinentibus. [4.] Simul et Pentapolim, videlicet Ariminum, Pensaurum, Phanum, Senogalliam, Anconam, Ausimum, Humanam, Hesim, Forumsimpronii, Montemfeltri, Urbanum et territorium Balnense, Callis, Luciolis et Eugubium cum omnibus finibus ac territoriis^g ad easdem civitates pertinentibus. [5.] Eodem modo territorium Sabinense, sicut a domno Karlo imperatore antecessore nostro beato Petro apostolo per donationis scriptum concessum est sub integritate *. [6.] Item in partibus Tuscie Longobardorum castellum Felicitatis, Urbem veterem, Balneum regis, Ferenti, Viterbum, Orchem, Marcam^h, Tuscanam, Suanam, Popolonium, Roselles *ⁱ cum suburbanis atque viculis omnibus et territoriis ac maritimis, oppidis ac viculis seu finibus omnibus. [7.] Itemque^k a Lunis cum insula Corsica, deinde in Suriano, deinde in monte Bardonis, deinde in Berceto, exinde in Parma, deinde in Regia, exinde in Mantua atque in monte Silicis atque provincia Venetiarum et Istria nec non et cunctum ducatum Spolitanum seu Beneventanum una cum ecclesia sancte Cristine posita prope Papiam juxta Padum quarto miliario. [8.] Item in partibus Campanie Soram, Arces, Aquinum, Arbinum, Teanum et Capuam. [9.] Nec non et patrimonia ad potestatem et ditionem vestram pertinentia, sicut est patrimonium Beneventanum * et patrimonium Neapolitanum atque patrimonia Calabrie superioris et inferioris — ^lde civitate autem Neapolitana cum castellis et territoriis ac finibus et insulis suis sibi pertinentibus, sicuti ad easdem aspicerent videntur^l — nec non patrimonium Sicilie, si Deus nostris illud tradiderit manibus. [10.] Simili modo civitatem Gajetam et Fundim^m cum omnibus earum pertinentiis. [11.] Insuper offerimus tibi beate Petre apostole vicarioque tuo domno Johanni pape et successoribus ejus pro nostre anime remedio nostrique filii et nostrorum parentum de proprio nostro regno civitates et oppida cum piscariis suis, id est Reatem, Amiternum, Furconem, Nursiam, Balvam et Marsim et alibi civitatem Teramnemⁿ cum pertinentiis suis. [12.] Has omnes suprascriptas provintias, urbes et civitates, oppida atque castella, viculos ac territoria simulque et patrimonia pro remedio anime nostre et filii nostri sive parentum nostrorum ac successorum nostrorum et pro cuncto a Deo conservato atque conservando Francorum populo jam dicte ecclesie tue beate Petre apostole et per te vicario tuo spiritali patri nostro domno Johanni summo pontifici et universali pape ejusque successoribus usque in finem seculi eo modo confirmamus, ut in suo detineant jure principatu atque ditione. [13.] Simili modo per hoc nostre delegationis pactum confirmamus donationes, quas pie recordationis domnus Pippinus rex * et postea domnus * Karlus excellentissimus imperator beato Petro apostolo spontanea^o voluntate contulerunt, nec non et censum vel pensionem seu ceteras dationes^p, que annuatim in

palacium regis Longobardorum inferri solebant – sive de Tuscia * sive de ducatu Spoletano –, sicut in suprascriptis donationibus continetur et inter sancte memorie Adrianum papam et domnum * Karlum imperatorem convenit, quando idem pontifex eidem de suprascriptis ducatus, id est Tuscano et Spolitano, sue auctoritatis preceptum confirmavit, eo scilicet modo, ut annis singulis predictus census ad partem ecclesie beati Petri apostoli persolvatur, salva super eosdem ducatus nostra in omnibus dominatione et illorum ad nostram partem et filii nostri subjectione. [14.] Ceterum, sicut diximus, omnia superius nominata ita ad vestram partem per hoc nostre confirmationis pactum roboramus, ut in vestro * permaneant jure principatu atque ditione et neque a nobis neque a * successoribus nostris per quodlibet argumentum sive machinationem in quacumque parte vestra potestas imminuatur aut^d a vobis * inde aliquid subtrahatur de suprascriptis videlicet provinciis, urbibus, civitatibus, oppidis, castris, viculis, insulis, territoriis atque patrimoniis nec non et pensionibus atque censibus, ita ut neque nos ea facturi simus neque quibuslibet ea facere volentibus consenciamus, sed potius omnia, que superius leguntur, id est provinciis^f, civitates, urbes, oppida, castella, territoria et patrimonia atque insulas censusque et pensiones ad partem ecclesie beati Petri apostoli atque pontificum in sacratissima sede illius * residentium nos, in quantum possumus, defensores esse testamur, ad hoc, ut * ea in illius ditione ad utendum et fruendum atque disponendum firmiter valeant optineri. [15.] Salva in omnibus potestate nostra et filii nostri posterorumque nostrum, secundum quod in pacto et constitutione ac promissionis firmate Eugenii pontificis successorumque illius continetur, id est, ut omnis clerus et universi populi Romani nobilitas propter diversas necessitates et pontificum inrationabiles erga populum sibi subjectum asperitates retundendas sacramento se obliget, quatinus futura pontificum electio, quantum uniuscujusque intellectus fuerit, canonice et juste fiat, et ut ille, qui ad hoc sanctum atque apostolicum regimen eligitur, nemine consentiente consecratus fiat pontifex, priusquam talem in presentia missorum nostrorum vel filii nostri seu universe generalitatis faciat promissionem pro omnium satisfactione atque futura conservatione, qualem dominus et venerandus spiritalis pater noster Leo sponte fecisse dinoscitur. [16.] Preterea alia minora huic operi inserenda previdimus, videlicet ut in electione pontificum neque liber neque servus ad hoc venire presumat, ut illis Romanis, quos ad hanc electionem per constitutionem sanctorum patrum antiqua admisit consuetudo, aliquod faciat impedimentum, quod, si quis contra hanc nostram institutionem ire presumpserit, exilio tradatur. Insuper etiam, ut nullus^s missorum nostrorum cujuscumque impeditio argumentum componere in prefatam electionem audeat, prohibemus, [17.] nam et hoc omnimodis instituere placuit, ut, qui semel sub speciali defensione domni apostolici sive nostra fuerint suscepti, impetrata juste utantur defensione, quod, si quis in quemquam illorum, qui hoc promeruerint, violare^t presumpserit, sciat se periculum vite sue esse incursum. [18.] Illud etiam confirmamus, ut domno apostolico justam in omnibus servant oboedientiam seu ducibus ac iudicibus suis ad justiciam faciendam. [19.] Huic enim institutioni hoc necessario adnectendum esse perspeximus, ut missi domni apostolici seu nostri semper sint constituti, qui annuatim nobis vel filio nostro renunciare valeant, qualiter singuli duces ac iudices populo justiciam faciant, hanc imperialem constitutionem quomodo observent, qui missi decernimus, ut primum cunctos clamores, qui per negligentiam ducum seu iudicum fuerint inventi, ad notitiam domni apostolici deferant, et ipse unum e duobus eligat: aut statim per eosdem missos fiant ipse necessitates^u emendate aut – misso nostro nobis renunciante – per nostros missos a nobis directos emendentur. [20.] {Corroboratio} Hoc ut ab omnibus

fidelibus sancte Dei ecclesie et nostris firmum esse credatur *, propriae manus signaculo et nobilium optimatum nostrorum * subscriptionibus hoc pactum confirmationis nostre roboravimus et bulle nostre impressioni^v adsignari jussimus.

{Signum} (†) Signum domni Ottonis serenissimi imperatoris ac suorum episcoporum, abbatum et comitum.

{Zeugenliste} (†) Signum Adaldagi Hamaburgiensis ecclesie archiepiscopi. Signum Hartberti^w Curiensis ecclesie episcopi. Signum Drugonis Osnabrugensis^x ecclesie episcopi. Signum Votonis Argentenensis ecclesie^v episcopi. Signum Ottuini Hiltinsemensis ecclesie episcopi. Signum Landuuarti Mindonensis ecclesie episcopi. Signum Otgeri Nemetinensis ecclesie episcopi. Signum Gezonis Tortunensis ecclesie episcopi. Signum Hucberti Parmanensis ecclesie episcopi. Signum Uuidonis Mutunensis^z ecclesie episcopi. Signum Hattonis Fuldensis monasterii abbatis. Signum Guntharii Herolfesfeldensis monasterii abbatis. Signum Eberharti^a comitis. Signum Guntharii comitis. Signum Burgharti comitis. Signum Utonis comitis. Signum Cvonrates^b comitis. Signum Ernustes. Signum Thieteres, Ricdages, Liupen, Hartuuiges, Arnolues, Ingilthies, Burchartes, Retinges.

{Datierungszeile} Anno Dominice Incarnationis 962., indictione 5., mense Februarii, 13. die ejusdem mensis, anno vero domni Ottonis imperii invictissimi imperatoris 27° facta est hec pactio {Apprecatio} feliciter.

Pactum Ludwigs des Frommen (817) (Ludovicianum = MGH Cap. 1, Nr. 172) — Pactum Lothars I. (825) — Pactum Ludwigs II. (850) — Pactum Ludwigs II. (872) — Pactum Karls des Kahlen (876) — Ottonianum (962)

{Invocatio} In nomine domini Dei omnipotentis patris et filii et spiritus sancti. {Intitulatio} Ego Otto Dei gratia imperator augustus una cum Ottone glorioso rege filio nostro divina ordinante providentia {Dispositio} spondemus atque promittimus per hoc pactum confirmationis nostre tibi beato Petro principi apostolorum et clavigero regni celorum et per te vicario tuo domno Johanni summo pontifici et universali XII^{mo} pape *, sicut a predecessoribus vestris usque nunc in vestra potestate atque ditione tenuistis et disposuistis: [1.] civitatem Romanam cum ducatu suo et suburbanis suis atque viculis omnibus et territoriis ejus montanis ac maritimis, litoribus ac portibus, [2.] seu cunctis civitatibus, castellis, oppidis ac viculis * Tuscie partibus, id est Portum, Centumcellas, Cerem, Bledam, Marturianum, Sutriam, Nepem, castellum Gallisem, Ortem, Polimartium, Ameriam, Tudam, Perusiam cum tribus insulis suis, id est majore et minore, Pulvensim, Narniam et Utriculum cum omnibus finibus ac territoriis ad superscriptas civitates pertinentibus. * [3.] Nec non * exarchatum Ravernatem sub integritate cum urbibus, civitatibus, oppidis et castellis, que pie recordationis domnus Pippinus * et * domnus Karlus excellentissimi imperatores, predecessores videlicet nostri, beato Petro apostolo et predecessoribus vestris jam dudum per donationis paginam contulerunt, hoc est civitatem Ravennam et Emeliam: Bobium, Cesenam, Forumpopuli, Forumlivi, Faventiam, Immolam, Bononiam, Ferrariam, Comijaculum et Adrianis * atque Gabellum cum omnibus finis, territoriis atque insulis terra marique ad supradictas civitates pertinentibus. [4.] Simul et Pentapolim, videlicet Ariminum, Pensaurum, Phantum, Senogalliam, Anconam, Ausimum, Humanam, Hesim, Forumsimpronii, Montemfeltri,

Urbanum et territorium Balnense, Callis, Luciolis et Eugubium cum omnibus finibus ac territoriis ad easdem civitates pertinentibus. [5.] Eodem modo territorium Sabinense, sicut a domno Karlo imperatore antecessore nostro beato Petro apostolo per donationis scriptum concessum est sub integritate *. [6.] Item in partibus Tuscie Longobardorum castellum Felicitatis, Urbem veterem, Balneum regis, Ferenti, * Viterbum, Orchem, Marcam, Tuscanam, Suanam, Popolonium, Roselles * cum suburbanis atque viculis omnibus * et territoriis ac maritimis, oppidis ac viculis seu finibus omnibus. [7.] Itemque a Lunis cum insula Corsica, deinde in Suriano, deinde in monte Bardonis, deinde in Berceto, exinde in Parma, deinde in Regia, * exinde in Mantua atque in monte Silicis * atque provincia Venetiarum et Istria nec non et cunctum ducatum Spolitanum seu Beneventanum una cum ecclesia sancte Cristine posita prope Papiam juxta Padum quarto miliario. [8.] Item in partibus Campanie Soram, Arces, Aquinum, Arbinum, Teanum et Capuam. [9.] Nec non et patrimonia ad potestatem et ditionem vestram pertinentia, sicut est patrimonium Beneventanum * et patrimonium Neapolitanum atque patrimonia Calabrie superioris et inferioris — de civitate autem Neapolitana cum castellis et territoriis ac finibus et insulis suis sibi pertinentibus, sicuti ad easdem aspicere videntur — nec non patrimonium Sicilie, si Deus nostris illud tradiderit manibus. [10.] Simili modo civitatem Gajetam et Fundim cum omnibus earum pertinentiis. [11.] Insuper offerimus tibi beate Petre apostole vicarioque tuo domno Johanni pape et successoribus ejus pro nostre anime remedio nostrique filii et nostrorum parentum de proprio nostro regno civitates et oppida cum piscariis suis, id est Reatem, Amiternum, Furconem, Nursiam, Balvam et Marsim et alibi civitatem Teramnem cum pertinentiis suis. [12.] Has omnes suprascriptas provintias, urbes et civitates, oppida atque castella, viculos ac territoria simulque et patrimonia pro remedio anime nostre et filii nostri sive parentum nostrorum ac successorum nostrorum et pro cuncto a Deo conservato atque conservando Francorum populo jam dicte ecclesie tue beate Petre apostole et per te vicario tuo spiritali patri nostro domno Johanni summo pontifici et universali pape ejusque successoribus usque in finem seculi eo modo confirmamus, ut in suo detineant jure principatu atque ditione. [13.] Simili modo per hoc nostre delegationis pactum confirmamus donationes, quas pie recordationis domnus Pippinus rex * et postea domnus * Karlus excellentissimus imperator beato Petro apostolo spontanea voluntate contulerunt, nec non et censum vel pensionem seu ceteras dationes, que annuatim in palacium regis Longobardorum inferri solebant — sive de Tuscia * sive de ducatu Spoletano —, sicut in suprascriptis donationibus continetur et inter sancte memorie Adrianum papam et domnum * Karlum imperatorem convenit, quando idem pontifex eidem de suprascriptis ducatibus, id est Tuscano et Spolitano, sue auctoritatis preceptum confirmavit, eo scilicet modo, ut annis singulis predictus census ad partem ecclesie beati Petri apostoli persolvatur, salva super eosdem ducatus nostra in omnibus dominatione et illorum ad nostram partem et filii nostri subjectione. [14.] Ceterum, sicut diximus, omnia superius nominata ita ad vestram partem per hoc nostre confirmationis pactum roboramus, ut in vestro * permaneant jure principatu atque ditione et neque a nobis neque a * successoribus nostris per quodlibet argumentum sive machinationem in quacumque parte vestra potestas imminuatur aut a vobis * inde aliquid subtrahatur de suprascriptis videlicet provintiis, urbibus, civitatibus, oppidis, castris, viculis, insulis, territoriis atque patrimoniis nec non et pensionibus atque censibus, ita ut neque nos ea facturi simus neque quibuslibet ea facere volentibus consenciamus, sed potius omnia, que superius leguntur, id est provintie, civitates, urbes, oppida, castella, territoria et patrimonia atque insulas censusque et pensiones ad partem ecclesie beati Petri apostoli atque pontificum in sacratissima sede illius * residentium nos, in quantum possumus *, defensores esse testamur, ad hoc, ut * ea in illius ditione ad utendum et fruendum atque disponendum firmiter valeant optineri. [15.] Salva in omnibus potestate nostra et filii nostri posterorumque nostrum, secundum quod in pacto et constitutione ac promissionis firmate Eugenii pontificis successorumque illius continetur, id

est, ut omnis clerus et universi populi Romani nobilitas propter diversas necessitates et pontificum inrationabiles erga populum sibi subjectum asperitates retundendas sacramento se obliget, quatinus futura pontificum electio, quantum uniuscujusque intellectus fuerit, canonicè et juste fiat, et ut ille, qui ad hoc sanctum atque apostolicum regimen eligitur, nemine consentiente consecratus fiat pontifex, priusquam talem in presentia missorum nostrorum vel filii nostri seu universe generalitatis faciat promissionem pro omnium satisfactione atque futura conservatione, qualem dominus et venerandus spiritalis pater noster Leo sponte fecisse dinoscitur. [16.] Preterea alia minora huic operi inserenda previdimus, videlicet ut in electione pontificum neque liber neque servus ad hoc venire presumat, ut illis * Romanis, quos ad hanc electionem per constitutionem sanctorum patrum antiqua admisit consuetudo, aliquod faciat impedimentum, quod, si quis contra hanc nostram institutionem ire presumpserit, exilio tradatur. Insuper eciam, ut nullus missorum nostrorum cujuscumque impeditio argumentum componere in prefatam electionem audeat, prohibemus, [17.] nam et hoc omnimodis instituere placuit, ut, * qui semel sub speciali defensione domni apostolici sive nostra fuerint suscepti, impetrata * juste utantur defensione, quod, si quis in quemquam illorum, qui hoc promeruerint, violare presumpserit, sciat se periculum vite sue esse incursum. [18.] Illud etiam confirmamus, ut domno apostolico justam in omnibus servent oboedientiam seu ducibus ac iudicibus suis ad justiciam faciendam. [19.] Huic enim institutioni hoc necessario adnectendum esse perspeximus, ut missi * domni apostolici seu nostri semper sint constituti, qui annuatim nobis vel filio nostro renunciare valeant, qualiter singuli duces ac iudices populo justiciam faciant, hanc imperialem constitutionem quomodo observent, qui missi decernimus, ut primum cunctos clamores, qui per negligentiam ducum seu iudicum fuerint inventi, ad notitiam domni apostolici deferant, et ipse unum e duobus eligat: aut statim per eosdem missos fiant ipse necessitates emendate aut * – misso nostro nobis renunciante – per nostros missos a nobis directos * emendentur. [20.] {Corroboratio} Hoc * ut ab omnibus fidelibus sancte Dei ecclesie et nostris firmum esse credatur *, propriae manus signaculo et nobilium optimatum nostrorum * subscriptionibus hoc pactum confirmationis nostre roboravimus et bulle nostre impressioni adsignari iussimus.

{Signum} (†) Signum domni Ottonis serenissimi imperatoris ac suorum episcoporum *, abbatum et comitum.

{Zeugenliste} (†) Signum Adaldagi Hamaburgiense ecclesie archiepiscopi. Signum Hartberti Curiense ecclesie episcopi. Signum Drugonis Osnabrugense ecclesie episcopi. Signum Votonis Argenteense ecclesie episcopi. Signum Ottuini Hiltinsemense ecclesie episcopi. Signum Landuuarti Mindonense ecclesie episcopi. Signum Otgeri Nemetinense ecclesie episcopi. Signum Gezonis Tortunense ecclesie episcopi. Signum Hucberti Parmanense ecclesie episcopi. Signum Uuidonis Mutunense ecclesie episcopi. Signum Hattonis Fuldense monasterii abbatis. Signum Guntharii Herolfesfeldense monasterii abbatis. Signum Eberharti comitis. Signum Guntharii comitis. Signum Burgharti comitis. Signum Utonis comitis. Signum Cvonrates comitis. Signum Ernustes. Signum Thieteres, Ricdages, Liupen, Hartuuiges, Arnolues, Ingilthies, Burchartes, Retinges.

{Datierungszeile} Anno Dominice Incarnationis 962., indictione 5., mense Februarii, 13. die ejusdem mensis, anno vero domni Ottonis imperii invictissimi imperatoris 27° facta est hec pactio {Apprecatio} feliciter.

RM 13,1:

Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit; quae autem sunt, a Deo ordinatae sunt.

Pontificale Romano-Germanicum 72, 22. Edd. C. VOGEL – R. ELZE. Studi e Testi 226, s. 257: „Postea

metropolitanus verenter coronam capiti regis imponat, dicens: Accipe coronam regni, quae licet ab indignis episcoporum tamen manibus capiti tuo imponitur, eamque sanctitatis gloriam et honorem et opus fortitudinis expresse signare intellegas et per hanc te participem ministerii nostri non ignores, ita ut...per officium nostrae benedictionis in vice apostolorum omniumque sanctorum, tuo regimini commissi utilis executor regnatorque proficius semper appareas, ut inter gloriosos athletas, virtutem gemmis ornatus et praemio sempiternae felicitatis coronatus, cum redemptore ac salvatore Iesu Christo, cuius nomen vicemque gestare crederis, sine fine glorieris ()

Ibid., 72. 25, s. 258: „Et quanto clerum sacris altaribus propinquiorem perspicias, tanto ei potiore in locis congruis honorem impendere memineris, quatinus, mediator Dei et hominum, te mediatorem cleri et plebis in hoc regni solio confirmet et in regno aeterno secum regnare faciat Iesus Christus dominus noster, rex regum et dominus dominantium.“

Thietmari Merseburgensis episcopi Chronicon ?. MGH SRG N. S. 9, s. 35: „Quin potius reges nostri et imperatores, summi rectoris vice in hac peregrinatione prepositi, hoc soli ordinant meritoque pre ceteris pastoribus suis presunt, quia incongruum nimis est, ut hii, quos Christus sui memores huius terre principes constituit, sub aliquo sint dominio absque eorum, qui exemplo Domini benedictionis et corone gloria mortales cunctos precellunt.“

Diplomata Heinrici II. MGH DD 3, č. 143, s. 170: „Nam idem rex Henricus magnus et pacifus, ut in deum erat credulus et in homines pius, dum alta mentis deliberatione cogitando disposuit, ut deum sibi heredem eligeret et conscriberet et episcopatum in honorem sancti Petri principis apostolorum in quodam suae paternae hereditatis loco Babenberc dicte ex omnibus suis rebus hereditariis construeret, ut et paganismus Sclauorum destrueretur et christiani nominis memoria perpetualiter inibi celebris haberetur.“

7. dvouhodinovka. „*Dominus dominorum tuorum efficieris.*“ Boleslavové a Velká Morava. Založení pražského biskupství.

Annales Altahenses Maiores. MGH SRG [4]. Edd. W. VON GIESEBRECHT-E. L. B. VON OEFELE. Hannover 1894.

Annales Bohemici. FRB 2. Ed. J. EMLER. Praha 1875, s. 380-382.

Annales Gradicensis et Opatovicenses. FRB 2. Ed. J. EMLER. Praha 1874, s. 383-400.

Annales Hildesheimenses. MGH SRG [8]. Ed. G. WAITZ. Hannover 1878.

Cosmae Pragensis Chronica Boemorum. MGH SRG N. S. 2. Ed. B. BRETHOLZ. Berlin 1923.

Diplomata Heinrici IV. MGH DD 6. 2. Edd. D. VON GLADIB - A. GAWLIK. Weimar 1959.

Granum catalogi praesulum Moraviae. Ed. J. LOSERTH. Archiv für Kunde der österreichischen Geschichtsquellen 78, 1892.

Legenda Christiani. Vita et passio sancti Wenceslai et sancte Ludmille ave eius. Ed. J. LUDVÍKOVSKÝ. Praha 1978.

Othloni Vita sancti Wolfkangi episcopi. MGH SS 4. Ed. G. WAITZ. Hannover 1841, s. 521-542.

Povest' vremennykh let. MMFH 1. Cur. R. VEČERKA. Brno 1966, s. 190-197.

Presbyteri Diocleatis Regnum Sclavorum. MMFH 1. Rec. L. HAVLÍK. Brno 1966, s. 238-245.

Przibiconis de Radenin dicti Pulkavae Chronica Bohemiae. FRB 5. Edd. J. EMLER - J. GEBAUER. Praha 1893, s. 1-207.

Žitije Konstantina. MMFH 2. Cur. R. VEČERKA. Brno 1967, s. 57-115.

Žitije Mefodia. MMFH 2. Cur. R. VEČERKA. Brno 1967, s. 134-164.

TŘEŠTÍK, D.: *K založení pražského biskupství v letech 968-976: pražská a řezenská tradice.* In: <http://www.sendme.cz/trestik/zalozenibiskupstvi.htm> (poslední aktualizace 18. 4. 2002).

SPANGENBERG, H.: *Die Gründung des Bistums Prag.* HJb 21, 1900, s. 758-775; **UHLIRZ, K.:** *Die Errichtung des Prager Bistums,* Mitteilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen 39, 1900, s. 1-10;

SCHULTE, W.: *Die Gründung des Bistums Prag.* HJb 22, 1901, s. 285-297; **NOVOTNÝ, V.:** *České dějiny I.1,* s. 583-592, 609-611;

NAEGLE, A.: *Kirchengeschichte Böhmens I.2.* Wien – Leipzig 1918, s. 385-517;

HOLTZMANN, R.: *Böhmen und Polen im 10. Jahrhundert.* Eine Untersuchung zur ältesten Geschichte Schlesiens. Zeitschrift für Geschichte und Alterthums Schlesiens 52, 1918, s. 1-37;

HOLTZMANN, R.: *Die Urkunde Heinrichs IV. für Prag vom Jahre 1086.* Ein Beitrag zur Geschichte der Gründung des Bistums Prag und seines Verhältnisses zum Bistum Mähren, Archiv für Urkundenforschung 6, 1918, s. 177-193;

FIALA, Z.: *Dva kritické příspěvky ke starým dějinám českým.* SH 9, 1962, s. 56-63;

BÜTTNER, H.: *Erzbischof Willigis von Mainz und das Papsttum bei der Bistumserrichtung in Böhmen und Mähren im 10. Jahrhundert.* Rheinische Vierteljahresblätter 30, 1965, s. 1-22;

KADLEC, J.: *Auf dem Wege zum Prager Bistum.* Zur Vorgeschichte seiner Gründung. In: *Geschichte der Ost- und Westkirche in ihren wechselseitigen Beziehungen.* Acta Congressus historiae Slavicae Salisburgensis in memoriam ss. Cyrilli et Methodii anno 1963 celebrati. Red. F. ZAGIBA. Wiesbaden 1967 (= *Annales Instituti Slavici* I. 3), s. 29-45;

HILSCH, P.: *Der Bischof von Prag und das Reich in sächsischer Zeit.* DA 28, 1972, s. 1-41.

Cosmae Pragensis Chronica Boemorum **I. 22.** MGH SRG N. S. 2, s. s. 43-44: „*Iohannes, servus servorum Dei, Boleslao catholice fidei alumno apostolicam benedictionem. Iustum est benivolis aures iustis accomodare petitionibus; quia Deus est iusticia et, qui diligunt eum, iustificabuntur et omnia diligentibus Dei iusticiam cooperantur in bonum. Fila nostra, tua relativa, nomine Mlada, que et Maria, inter ceteras haud abnegandas petitiones cordi nostro dulces intulit ex parte tui preces, scilicet ut nostro assensu in tuo principatu ad laudem et gloriam Dei ecclesie liceret fieri episcopatum. Quod nos utique leto animo suscipientes, Deo grates retulimus, qui suam ecclesiam semper et ubique dilatet et magnificet in omnibus nationibus. Unde apostolica auctoritate et sancti Petri principis apostolorum potestate, cuius, licet indigni, tamen sumus vicarii annuimus et collaudamus atque incanonizamus, quo ad ecclesiam sancti Viti et sancti Wenceslai martirum fiat sedes episcopalis, ad ecclesiam vero sancti Georgii martiris, sub regula sancti Benedicti et obedientia filie nostre, abbatisse Marie constituatur congregatio sanctimonialium. Verumtamen non secundum ritus aut sectam Bulgarie gentis vel*

Ruzie, aut Sclavonice lingue, sed magis sequens instituta et decreta apostolica unum pociorem tocius ecclesie ad placitum eligas in hoc opus clericum Latinis adprime literis eruditum, qui verbi vomere novalia cordis gentilium scindere et triticum bone operationis serere atque manipulos frugum vestre fidei Christo reportare sufficiat, Vale.“

Annales Hildesheimenses ad A. 973. MGH SRG [8], s. 11: „Otdo imperator maior et filius eius Oto item imperator cum imperatricibus XIII. Kal. April. Quidilingaburg venerunt, ibi diem paschalem celebrant, is contigit X. Kal. April. Illuc venere legati Graecorum Beneventorum cum muneribus, XII primates Ungarorum, Bulgariorum duo; etiam legati ducis Haroldi, quem putabant resistere imperatori, omnia sua dediti Otonis subiciunt cum statuto vectigali. Boneszlavo [dux Sclavienus] regiis eum innumerabiliter donans illuc venit muneribus. Miszego etiam dux Sclavienus, terrore compulsus, filium mittit obsidem.“

Othloni Vita sancti Wolfkangi episcopi. MGH SS 4, s. 538: „Inter tanta pietatis studia videtur pandendum, quid etiam famulus Dei egerit super gente Poemorum. Haec namque gens noviter per christianam imbuta fidem, sacrilega idola, licet tepide, abiecit; sed quomodo catholicam exequeretur religionem, quoniam caruit pastore, prorsus ignoravit. At medius Otto caesar, divine cultor praecipuus religionis, a glorioso duce Heinrico ceterisque fidelibus est interpellatus, ut quod apud ipsam gentem inchoatum esset, pro Domini amore regali potestate perageret. Talibus igitur petitionibus caesar libenter assensum praeiuit. Sed quoniam Poemia provincia sub Ratisponensis ecclesiae parochia extitit, peragi non potuit, nisi ipsius antistiti praesidio. Unde rex, legatione missa ad episcopum, petiit, ut acceptis pro parochia praediis, in Poemia sibi liceret episcopatum efficere. Tunc vir Dei nimium laetatus in his, que dicta sunt sibi, primates suos convocavit, exquirens ab eis consilium, quomodo caesari conveniens redderet responsum. Illis autem ne petitioni tali consentiret unanimiter consiliantibus, dixit: "Pretiosam igitur margaritam sub praedictae latentem provinciae terram conspicimus, quam ni venditam comparatione rerum non acquirimus. Ideoque audite que dico. Ecce me meaque omnia libenter impendo, ut ibi domus Domini per corroboratam scilicet ecclesiam stabiliatur". Haec ergo memorans, consensum se caesari remandavit. Cumque tempus peragendi concambii venisset, tanta favit alacritate, ut ipse privilegium componeret.“

Annales Altahenses Maiores ad A. 974. MGH SRG [4], s. 11: „Eodem anno Heinricus dux Bawariorum et Abraam episcopus inierunt consilium cum Bolizlavone et Misigone, quomodo imperatori suum regnum disperderent; et hoc quidem tam infaeliciter fuit disputatum, ut, si divina miseratio non provideret et insuper ingenium Berahtoldi non disperderet, pene tota Europa destituta atque deleta esset.“

Annales Altahenses Maiores ad A. 975, s. 13: „Eodem anno Otdo imperator Boemos concremavit atque vastavit.“

Annales Weissenburgenses ad A. 975, MGH SRG [38], s. 43: „Domnus Otto imperator habuit magnum conventum in Welmare. Eodem anno imperator Beheimos vastavit et concremavit, et revertendo venit in Herisfelt.“

Lamperti Hersfeldensis monachi Annales ad A. 975. In: Lamperti Opera. MGH SRG [38], s. 42: „Otto imperator habuit magnum conventum in Wehmare. Eodem anno imperator Beheimos vastavit et concremavit.“

Diplomata Ottonis II. MGH DD 2. 1. Ed. T. SICKEL. Hannover 1888, č. 105, s. 119; s. 189-191, č. 167 z 5. 10. 977: „pernitiosa Sclavorum invasio“.

Annales S. Emmerami minores ad A. 975. MGH SS 13, s. 47: „Ramnoldus a s. Wolfkango ordinatur abbas.“

Cosmae Pragensis Chronica Boemorum II. 37. MGH SRG N. S. 2, s. 135: „privilegium ... olim a sancto Adalberto episcopo, suo antecessore, confirmatum tam a papa Benedicto, quam a primo Ottone imperatore.“

Diplomata Heinrici IV. MGH DD 6. 1-3, s. 516, č. 390: „... quod Pragensis episcopatus, qui ab initio per totum Boemie ac Moraviae ducatum unus et integer constitutus est et tam a papa Benedicto quam a primo Ottone imperatore sic confirmatus est.“

Granum catalogi praesulum Moraviae. Ed. J. LOSERTH, s. 66: „Tempore sancti Adalberti Pragensis episcopis secundi anno episcopatus sui tercio Moraviensis episcopatus Pragensi episcopio Benedicti pape VII Othonisque imperatoris secundi confirmatione et pii Boleslai ducis consensu accedente usque ad tempora Severi episcopi Pragensis sexti et Vratislai ducis Boemie fuit unitus.“

Catalog episcoporum Argentinensium ad A. 976. MGH SS 13. Ed. G. WAITZ. Hannover 1881, s. 323: „Cum Willigiso Moguntino archiepiscopo Gamenolfum Constantiensis ecclesiae episcopum apud Erestheim. Cum eodem Dietmarum Bragensis ecclesiae episcopum apud Bruchmagud.“

Mainzer Urkundenbuch I. Ed. M. STIMMING. Darmstadt 1932, č. 219, s. 135: „Quapropter auctoritate ipsius (papeže) astipulantibus quoque assessoribus nostris venerabilibus episcopis Spirensi, Warmaciensi, Pragensi, Moraviensi pro manifesto parricidio Gozmarum ab officio et beneficio deposuimus...“

Przibiconis de Radenin dicti Pulkavae Chronica Bohemiae. FRB 5. Edd. J. EMLER – J. GEBAUER. Praha 1893, s. 55: „Gebhardus, Pragensis episcopus, praecavere volens, ne ex obitu Johannis, quondam episcopi Moraviae,

qui eodem anno decesserat, Moraviensi ecclesie certa alius preficeretur episcopus, ad imperatoris predicti deducit noticiam, qualiter ex ordinacione quondam sancti Adalberti, Pragensis episcopi, temporibus primi Ottoni imperatoris ecclesia Moraviensis Pragensi episcopo fuisset unita, et qualiter Benedicti pape fuisset desuper confirmacio subsequuta, ...“

8. dvouhodinovka. Sousedé a co s nimi. Polabští Slované, Poláci, Maďaři, západofrancká říše a jejich obraz v „říšské“ historiografii 10. století a naopak.

Annales Altahenses Maiores. MGH SRG [4]. Edd. **W. VON GIESEBRECHT-E. L. B. VON OEFELE.** Hannover 1894.

Annales Einsidlenses. MGH SS 3. Ed. **G. H. PERTZ.** Hannover 1839, s. 137-149.

Annales Hildesheimenses. MGH SRG [8]. Ed. **G. WAITZ.** Hannover 1878.

Annales Hildesheimenses, Quedlinburgenses, Weissenburgenses et Lamberti pars prior. MGH SS 3. Ed. **G. H. PERTZ.** Hannover 1839, s. 18-116.

Cnutonis regis Gesta sive Encomium Emmae reginae auctore monacho sancti Bertini. MGH SRG [22]. Ed. **G. H. PERTZ.** Hannover 1865.

Cosmae Pragensis Chronica Boemorum. MGH SRG N. S. 2. Ed. **B. BRETHOLZ.** Berlin 1923.

Die Briefsammlung Gerberts von Reims. MGH Die Briefe der deutschen Kaiserzeit 2. Ed. **F. WEIGLE.** Weimar 1966.

Flodoardi Annales. MGH SS 3. Ed. **G. H. PERTZ.** Hannover 1839, s. 363-408.

Lamperti Hersfeldensis monachi Annales. In: *Lamperti Opera.* MGH SRG [38]. Ed. **O. HOLDER-EGGER.** Hannover-Leipzig 1894, s. 1-314.

Liudprandi Cremensis Αηταποδοσις. In: *Liudprandi Opera.* MGH SRG [41]. Ed. **J. BECKER.** Hannover-Leipzig 1915, s. 1-158.

Liudprandi Liber de rebus gestis Ottonis magni imperatoris. In: *Liudprandi Opera.* MGH SRG [41]. Ed. **J. BECKER.** Hannover-Leipzig 1915, s. 159-175.

Reginonis abbatis Prumiensis Chronicon cum continuatione Treverensi. MGH SRG [50]. Ed. **F. KURZE.** Hannover 1890.

Thietmari Merseburgensis episcopi Chronicon. MGH SRG N. S. 9. Ed. **R. HOLTZMANN.** Berlin 1935.

Vita Iohannis Gorzensis auctore Iohanne abbate s. Arnulfi. MGH SS 4. Ed. **G. H. PERTZ.** Hannover 1841, s. 336-377.

Widukindi Corbeiensis Rerum Gestarum Saxonicarum libri tres. MGH SRG [60]. Edd. **P. HIRSCH-H.-E. LOHMANN.** Hannover 1935.

BEZZOLA, G. A.: *Das Ottonische Kaisertum in der französischen Geschichtsschreibung des 10. und beginnenden 11. Jahrhunderts.* 1956.

BRÜHL, C.: *Deutschland – Frankreich. Die Geburt zweier Völker.* 1990.

EHLERS, J.: *Die Anfänge der französischen Geschichte.* HZ 240, 1985, 1-44.

EHLERS, J.: *Die Entstehung der Nationen und das mittelalterliche Reich.* Geschichte im Wissenschaft und Unterricht 43, 1992, 264-274.

HOFFMANN, H.: *Böhmen und das deutsche Reich im hohen Mittelalter.* JbFGMOD 18, 1969, s. 1-62.

LÜBKE, CH.: *Fremde im Östlichen Europa.* Köln 2001.

LÜBKE, CH.: *Slaven und Deutschen um das Jahr 1000.* MHB 3, 1993, s. 59-90.

LUDAT, H.: *An der Elbe und Oder um das Jahr 1000.* Skizzen zur Politik des Ottonenreiches und der slavischen Mächte in Mitteleuropa. Köln – Wien 1971.

SCHIEFFER, R.: „Ausländische“ Empfänger von Königsurkunden der Ottonen, Salier und Staufer. In: *Reich, Regionen und Europa in Mittelalter und Neuzeit.* Festschrift für Peter Moraw. Hg. **P.-J. HEINIG** u.a. 2000, 191-202

SCHNEIDMÜLLER, B.: *Frankenreich – Westfrankenreich – Frankreich.* Konstanz und Wandel in der mittelalterlichen Nationsbildung. Geschichte im Wissenschaft und Unterricht 44, 1993, 755-772

SCHNEIDMÜLLER, B.: *Französische Lothringenpolitik im 10. Jahrhundert.* JbwLG 5, 1979, 1-31

SLÁMA, J.: *K česko-polským stykům v 10. a 11. století. Vznik a počátky Slovanů* 4, 1963, s. 221-269.

SLÁMA, J.: *Raně středověké Čechy a rurikovská Rus.* AR 42, 1990, s. 391-397.

Widukindi Rerum gestarum Saxonicarum libri tres II. 3. MGH SRG [60], s. 68-70: „Mittitur autem ei Asic cum legione Mesaburiorum et valida manu Hassiganorum, additurque ei exercitus Thuringorum. ... Bolizlav autem audiens de exercitu Saxonico, et quia Saxones seorsum et seorsum Thuringi irent contra se, divisus et ipse sociis, sicuti erat acerrimus consilio, utroque exercitui occurrere disposuit. At Thuringi, ut hostes inprovisi sibi occurrere viderunt, fuga periculum devitaverunt. Asic autem cum Saxonibus et caeteris auxiliariis nichil

cunctatus in hostes ruit maximamque partem ex eis armis fudit, caeteros fugere compulit, victorque ad castra reversus est. Et cum ignorasset de exercitu, qui insecutus fuerat Thuringos, minus caute usus est victoria perpetrata. Bolizlav autem videns exercitum nostrum dispersum et alios in extrahendis spoliis caesorum, alios in suis corporibus reficiendis, alios in paleis equorum congregandis occupatos, fugatum reversumque coadunans exercitum, super inprovisos ac recenti victoria securos subito irruit et ducem cum omni nostro exercitu delevit. Pergensque inde ad urbem subreguli primo eam inpetu cepit et usque in hodiernum diem solitudinem fecit.“

Widukindi Rerum gestarum Saxonicarum libri tres **II. 3.** MGH SRG [60], s. 69; *širjeji Tamtéž*, **III. 8.** s. 108-109: „*Illo tempore rex proficiscitur in militiam contra Bolizlavum regem Boemiorum; et cum capienda esset urbs quae nuncupabatur Nova, in qua clausus obsidebatur Bolizlavi filius, prudenti rex consilio diremit prelium, ne miles in rapiendis hostium spoliis aliquod periculum incideret. Considerata itaque virtute regis ac innumera multitudine exercitus, Bolizlav urbe egressus maluit tantae maiestati subici quam ultimam perniciem pati. Sub signisque stans et regem audiens responsaque reddens, veniam tandem promeruit. Inde plena victoria gloriosus factus, rex Saxoniam regreditur.*“

Richeri Historiarum libri quatuor **III. 6.** MGH SRG [51], s. 89.

Annales Einsidlenses ad A. 950. MGH SS 3, s. 143: „*Otto rex in Poeniam.*“

Continuatio Reginonis ad A. 950. MGH SRG [50], s. 164: „*Boemorum princeps Bolizlao ... suaeque per omnia dicioni subdebat*“

Flodoardi Annales ad A. 950. MGH SS 3, s. 400: „*O. qui quandam Wenedorum magnam obsederat urbem, nomine Proadem, regem ipsorum in subiectionem recipit; sed et Hungaros sibi subditos fecit*“

Thietmari Merseburgensis episcopi Chronicon **II. 2.** MGH SRG N. S. 9, s. 38-40: „*Nam Boemiorum ducem Ventizlavum Bolizlavus nefandus fratrem Deo ac regi perimens fidelem, restitit multo tempore audacter et postea devictus est a rege; fratri suimet Heinrico, Bawariorum duci, ad serviendum traditus est*“.

Flodoardi Annales ad A. 921. MGH SS 3, s. 369: „*Heinrico principe Transrhenensi*“, s. 378: „*Heinricus Germaniae princeps*“

Richeri Historiarum libri quatuor **I. 35.** MGH SRG [51], s. 24: „*Heinrici Saxoniae ducis*“.

9. dvouhodinovka. Záhady kolem sv. Vojtěcha. „*Canaparius*“ (Notker z Lutychu), Bruno a jedna kontroverzní historie.

Annales Altahenses Miores. MGH SRG [4]. Edd. **W. VON GIESEBRECHT-E. L. B. VON OEFELE.** Hannover 1894.

Annales Hildesheimenses. MGH SRG [8]. Ed. **G. WAITZ.** Hannover 1878.

Annales Hildesheimenses, Quedlinburgenses, Weissenburgenses et Lamberti pars prior. MGH SS 3. Ed. **G. H. PERTZ.** Hannover 1839, s. 18-116.

Annales Poloniae. MGH SRG [11]. Edd. **W. ARNDT-R. ROEPELL-G. H. PERTZ.** Hannover 1866.

Lamperti Hersfeldensis monachi Annales. In: *Lamperti Opera.* MGH SRG [38]. Ed. **O. HOLDER-EGGER.** Hannover-Leipzig 1894, s. 1-314.

Sancti Adalberti Pragensis episcopi et martyris Vita altera auctore Brunone Quercfurtensi. MPH N. S. 4. 2. Ed. **H. KARWAŚINSKA.** Warszawa 1969.

Sancti Adalberti Pragensis episcopi et martyris Vita prior. MPH N. S. 4. 1. Ed. **H. KARWAŚINSKA.** Warszawa 1962.

LABUDA, G.: *Bolesław Chrobry w Krakowie, czyli o rzekomej utracie Krakowa przez Czechów w roku 999.* In: **LABUDA, G.:** *Studia nad początkami państwa polskiego 2.* Poznań 1988, s. 264-293.

LOWMIAŃSKI, H.: *Bolesław Chrobry w Krakowie w końcu X wieku.* In: **LOWMIAŃSKI, H.:** *Studia nad dziejami Słowiańszczyzny, Polski i Rusi w wiekach średnich.* Poznań 1986, s. 357-366.

SLÁMA, J.: *Plzeň-Doubravka. K problému věrohodnosti svatovojtěšské tradice.* In: *Svatovojtěšská tradice v dějinách našeho národa a církve a její význam dnes.* Sborník ze symposia k tisícímu výročí smrti biskupa Vojtěcha Slavíkovce. Red. **Z. SOUČEK.** Praha 1997, s. 25-29.

SLÁMA, J.: *Přemyslovci a Morava.* SSPS 2, 1991, s. 51-68.

SLÁMA, J.: *Slavíkovci – významná či okrajová záležitost českých dějin 10. století?* AR 47, 1995, s. 182-224.

TŘEŠTÍK, D.: *Sv. Vojtěch a formování střední Evropy.* In: *Sv. Vojtěch, Čechové a Evropa.* Red. **J. ŽEMLIČKA – D. TŘEŠTÍK.** Praha 1998, s. 81-108.

TŘEŠTÍK, D. – ZACHOVÁ, J.: *Adhortace De ammonitione presbyterum a biskup Vojtěch.* ČČH 99, 2001, s. 279-292.

VOIGT, H. G.: *Adalbert von Prag.* Ein Beitrag zur Geschichte der Kirche und des Mönchtums im zehnten Jahrhundert. Westend – Berlin 1898.

10. dvouhodinovka. Sen dvou blouznivců? Hnězdno roku 1000.

Annales Hildesheimenses. MGH SRG [8]. Ed. G. WAITZ. Hannover 1878.

Galli Anonymi Cronica et gesta ducum sive principum Polonorum. MPH N.S. 2. Ed. C. MALECZIŃSKI. Kraków 1952.

Thietmari Merseburgensis episcopi Chronicon. MGH SRG N. S. 9. Ed. R. HOLTZMANN. Berlin 1935.

FRIED, J.: *Otto III. und Boleslaw Chrobry*. Das Widmungsbild des Aachener Evangelistars, der „Akt von Gnesen“ und das frühe polnische und ungarische Königtum. Stuttgart 1989.

FRIED, J.: *Römische Erinerrungen*. Zu den Anfängen und frühen Wirkungen des christlichen Rommythos. In: *Studien zur Geschichte des Mittelalters*. Jürgen Petersohn zum 65. Geburtstag. Hrsg. M. THUMSER – A. WENZ – HAUBFLEISCH – P. WIEGEND. Stuttgart 2000, s. 1-41.

GÖRICH, K.: *Otto III. Romanus, Saxonicus et Italicus*. Kaiserliche Rompolitik und sächsische Historiographie. Sigmaringen 1993 (= Historische Forschungen 18).

LABUDA, G.: *Organizacja Kościoła w Polsce drugiej połowie X wieku i kościelne znaczenie zjazdu gnieźnieńskiego w roku 1000*. In: LABUDA, G.: *Studia nad początkami państwa polskiego 2*. Poznań 1988, s. 426-526.

LABUDA, G.: *Zjazd gnieźnieński roku 1000 w oświetleni ikonograficznym*. KwH 98, 1991, s. 3-18.

TRĚŠTÍK, D.: *Von Svatopluk zu Boleslaw Chrobry*. Entstehung Mitteleuropas aus der Kraft des Tatsächlichen und aus einer Idee. In: *The Neighbours of Poland in the 10th Century*. Red. P.

URBAŃCZYK. Warszawa 2000, s. 111-145.

Briefsammlung Gerberts. Ed. F. WEIGLE. MGH Briefe der deutschen Kaiserzeit 2. 1966, č. 186, s. 221-222: Ota III. Gerbertovi z Aurillacu: „*Huius ergo nostre voluntatis in non neganda insinuatione volumus vos Saxoniam rusticitatem abhorrere, sed Greciscam nostram subtilitatem ad id studii magis vos provocare, quoniam, si est, qui suscitet illum, apud nos invenietur Grecorum industrie aliqua scintilla...*

Versus numquam composui / Nec in studio habui / Dum in usu habuero / Et in eis viguero / Quot habet viros Gallia / Tot vobis mittam carmina.“

Ibid., č. 187, s. 225: Gerbert Otovi III.: „*Ubi nescio, quid divinum exprimitur, cum homo genere Grecus, imperio Romanus quasi hereditario iure thesauros sibi Grecie ac Romane repetit sapientie.*“

Gerbert an Otto III., Widmungsbrief zum Libellus de rationabili et ratione uti:

...quae de haec questione concepi, breviter describo, ne sacrum palatium torpuisse putet Italia, et ne se solam jactet Graecia in imperiali philosophia et romana potentia. Nostrum, nostrum est Romanum imperium; dant vires ferax frugum Italia, ferax militum Gallia et Germania, nec Scythae nobis desunt fortissima regna. Noster es, Caesar, Romanorum imperator et Auguste, qui summo Graecorum sanguine ortus, Graecos imperio superas, Romanis haereditario jure imperas, utrosque ingenio eloquentia praevenis (Opera, ed. A. Olleris, Paris 1867, S. 298).

Leonis Vercellensis Versus de Gregorio et Ottone. Ed. K. STRECKER. MGH Poetae Latini 5, 1939, s. ?:

Christe, preces intellege, Romam tuam respice / Romanos pie renova, vires Rome excita / Surgat Roma imperio sub Ottone tertio / ... / Sub caesaris potentia purgat papa secula (0)

Brunnonis Querfurtensis Vita quinque fratrum. Cap. 7. Ed. H. KARWASINSKA. MPH IV. 3. Warszawa 1973, s.: *Num cum Roma ei placeret, et ante omnes Romanum populum pecunia et honore dilexisset, ibi semper stare, hanc renovare ad decorem secundum pristinam dignitatem ioco puerili in cassum cogitavit...Erat autem bonus cesar in non recto itinere, cogitans destruere ingentes muros maxime Rome, cuius ciues quamuis sibi pro bonis mala fecissent, ipsa Roma tamen a Deo datum apostolorum domicilium erat. Nec sic natiua terra et desiderabilis Germania ad amorem ei uenit, uerum Romulea tellus, morte suorum karorum pasta, adultera pulchritudine adhuc melius placet. Enimvero more regum antiquorum et paganorum, qui suam uoluntatem difficile relinquit, inueteratae Rome mortuum decorem renouare superuacuo labore insistit* (9–43f.).

“Denn weil allein Rom ihm gefiel und er das römische Volk vor allen anderen mit Geld und Ehre liebevoll ausgezeichnet hatte, dachte er nach kindischer Art vergebens daran, es zum Glanz seiner früheren Würde zu erneuern... Der gute Kaiser war aber auf dem falschen Weg, indem er plante, die ungeheuren Mauern des gewaltigen Rom zu stürzen, das, auch wenn seine Bürger ihm Gutes mit Schlechtem vergalten, doch von Gott

den Aposteln als Wohnstätte gegeben war. Und auch da fühlte er nicht die Liebe zu seinem Geburtsland, zu dem Sehnsucht weckenden „Deutschland“, sondern die romuleische Erde, die vom Tod seiner Getreuen getränkt war, gefiel ihm in ehebrecherischer Schönheit mehr. Und weil er seinen Willen nur sehr schwer aufgab, verharrte er nach Art der alten und heidnischen Könige im zwecklosen Bemühen, den erstorbenen Glanz des alt gewordenen Rom zu erneuern.“